

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Hodnotový svět současné mládeže

Vypracovala: Sandra Hanischová
Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Procházka, Ph.D.

České Budějovice 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Hodnotový svět současné mládeže* vypracovala samostatně s použitím pramenů uvedených v bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 27.6.2019

.....
Sandra Hanischová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu bakalářské práce, panu PhDr. Miroslavu Procházkovi, Ph.D., za pomoc při vedení bakalářské práce, za všechny odborné rady a připomínky, které mi pomohly při vypracování práce.

Anotace

Cílem práce je zmapování cílů a hodnot vybraného vzorku mladých lidí. V teoretické části se práce zabývá vysvětlením základních pojmů, jako je mládež, hodnota, hodnotová orientace, žebříček hodnot a také se zaměří na vývoj morálních hodnot jedince v různých etapách mládí. Dále je připomenut vliv internetu, médií a sociálních skupin na hodnotový svět mládeže a také vliv sociálních sítí na každodenní život mládeže. V praktické části práce se autorka zabývá vhodnými metodami na bázi kvalitativního výzkumu mapovat názory vybraného vzorku mladých lidí na životní hodnoty, bude sledovat to, jaký význam přisuzují sociálním sítím a vztahům. Dále bude zkoumat působení sociálních sítí na hodnotový život jednotlivců s ohledem na stupeň vzdělání a věk dotazovaných.

Klíčová slova

Mládež, hodnota, hodnotová orientace, žebříček hodnot, vývoj jedince, sociální sítě, internet

Abstract

The goal of this bachelor thesis is to survey current purposes and values of selected group of young people. The theoretical part deals with explanation basic terms such as youth, value, value orientation, and value system. It also investigates development of moral values of individuals during different phases of life. The influence of internet, media and social groups is also mentioned just like the influence of social networks on daily life of youth. The practical part is focused on opinions of youth about human values and their opinion about social networks and relationships with help of qualitative research. It also studies the influence of social networks on value life of individuals considering their age and level of education.

Key words

Youth, value, value systém, value orientation, development of individual, social networks, internet

Obsah

Úvod	6
Teoretická část.....	7
1 Hodnota	7
1.1 Terminologické vymezení pojmu hodnota	7
1.2 Klasifikace hodnot	8
1.3 Funkce hodnot.....	9
1.4 Hodnotová orientace a žebříček hodnot.....	10
2 Mládež.....	14
2.1 Vymezení pojmu mládež	14
2.2 Duševní a fyzický vývoj jedince v období mládí.....	15
2.3 Vývoj morálních hodnot v období mládí	17
3 Vybrané determinanty hodnotové orientace v období mládí	21
3.1 Sociální skupiny.....	21
3.2 Masmédia	26
3.4 Moderní technologie	28
Praktická část.....	30
4. Úvod a vytyčení cílů	30
4.1 Charakteristika výzkumného šetření	30
Závěr.....	47
Seznam literatury.....	48
Seznam grafů.....	51
Seznam tabulek	52
Přílohy – návrh dotazníku	53

Úvod

Hodnoty jsou podstatným aspektem života každého člověka i celé společnosti. Nejdynamičtějším a nejvýraznějším obdobím v životě člověka, kdy se jeho hodnoty mění, je období dospívání. Mladý člověk v této vývojové fázi hledá sám sebe, přehodnocuje svůj systém hodnot, vymaňuje se z područí rodiny a identifikuje se se svými vrstevníky. Právě hodnotami, hodnotovou orientací a hodnotovým žebříčkem současné mládeže se zabývá předkládaná práce.

Výklad, založený na studiu a kritickém hodnocení odborné literatury, je ve své teoretické části rozdělen do tří hlavních kapitol. V první kapitole bude vysvětlen pojem hodnota a pojmy jemu příbuzné (norma, hodnotová orientace, žebříček hodnot). V této souvislosti budou představeny klasifikace hodnot dle jednotlivých autorů a funkce hodnot v životě člověka. V druhé kapitole se budeme zabývat pojmem mládež a jeho aspekty. Na základě definic různých autorů budou prezentovány terminologické nejasnosti, které se s tímto pojmem váží. Dále charakterizujeme období dospívání z hlediska emočních, kognitivních a biologických změn. Budeme se zabývat i vývojem hodnot v období dospívání.

Třetí kapitola představuje nejdůležitější determinanty v procesu vývoje hodnot. Jelikož vývoj hodnot je u každého jedince individuálním procesem, do kterého vstupuje množství proměnných, byly vybrány takové činitele, u kterých se předpokládá obecný vliv na mladou generaci. Postupně se budeme věnovat sociálním skupinám, formujícím hodnoty mladého člověka (konkrétně rodině, vrstevníkům, školní třídě a zájmové skupině), médiím (respektive masmédiím – internetu, sociálním sítím) a moderním technologiím.

Další a poslední kapitolu tvoří praktická část, která představuje výzkumné řešení, vyplývajícího z dotazníku. Praktická část obsahuje grafy a tabulky obsahující informace získané z odpovědí uvedených v dotaznících.

Teoretická část

1 *Hodnota*

Obsah pojmu hodnota je do jisté míry subjektivní – každý jedinec má jiné hodnoty a jiné hodnoty má rovněž společnost. Následující kapitola bude pojem hodnota analyzovat v jeho různých aspektech. V první subkapitole bude pojem terminologicky vymezen, přičemž poukážeme na terminologické nejasnosti, které se k pojmu váží. Následující podkapitola se bude zabývat klasifikací hodnot, tedy tříděním obsahu tohoto pojmu dle nejrůznějších kritérií. Zabývat se ve výkladu budeme i funkcí hodnot v životě člověka. V části, věnující se hodnotové orientaci a žebříčku hodnot, budeme zkoumat, jaké typy hodnotové orientace odborníci definují a jak s pojmem hodnotová orientace souvisí termín žebříček hodnot.

1.1 Terminologické vymezení pojmu hodnota

Pojem hodnota nedisponuje jednotnou charakteristikou – různí autoři definují tento pojem různými způsoby podle toho, pro který vědní obor má definice hodnoty sloužit. Jinak chápe hodnotu ekonomika, jiným způsobem zase právní věda, filosofie, teologie, psychologie či sociologie. Například podle Pelcové je hodnota morálním nárokem, kterému je nutné dostát. Hodnoty podle této autorky naplňujeme svobodně a s porozuměním, kromě rozhodnutí hodnoty vyžadují i interiorizaci a čin.¹

Od hodnot Pelcová odlišuje normy, jež charakterizuje jako soubor pravidel chování ve formě předpisů, jimiž společnost zvnějšku upravuje naše chování. Normy se od hodnot dle autorky odlišují tím, že normy obsahují i sankce, které jsou následkem jejich nedodržování.² Od Pelcové se odchyluje Spousta, jenž chápe rozdíl mezi hodnotami a normami jako rozdíl mezi realizovatelností hodnoty a postulativností normy. Normy jsou tedy dle autora hodnotám geneticky a funkčně nadřazeny.³ Sekot chápe normy jako „hluboce zakořeněné standardy chování udržované ve společnosti“.⁴

¹ PELCOVÁ, Naděžda. Hodnotová výchova a výchova k hodnocení. *Pedagogika*, 2013, 3, 285-300. ISSN 0031-3815, s. 293.

² Tamtéž

³ SPOUSTA, Vladimír. *Krása, umění a výchova*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1196-3, s. 21.

⁴ SEKOT, Aleš. *Sociologie v kostce*. 3., rozš. vyd. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-126-X, s. 247.

V psychologickém kontextu můžeme chápat hodnotu jako „jeden z činitelů, který determinuje chování člověka, zejména ve vztahu ke společnosti.“ Pro konkrétního jedince je hodnotou to, „co je pro něho významné, co spojuje se smyslem svého života, co považuje pro sebe za důležité“.⁵ Giddens a Sutton uvádějí, že sociologie vysvětluje hodnoty jako představy jedinců a skupin ohledně toho, co je správné a žádoucí a naopak špatné a nežádoucí.⁶

1.2 Klasifikace hodnot

Hodnoty můžeme klasifikovat dle různých aspektů. Podle toho, co jedince motivuje při vyznávání určitých hodnot, můžeme tyto hodnoty rozdělit na vnitřní (tedy ty hodnoty, které se člověk snaží získat, protože stojí vysoko v jeho osobní stupnici hodnot) a vnější (po nichž člověk touží, protože věří, že jsou jeho okolím ceněny).⁷ Kučerová hodnoty dělí dle dimenzí, v nichž člověk prožívá sám sebe a svět kolem, na ekonomické (touha po finančním zajištění, touha disponovat domem v osobním vlastnictví a podobně), biologické (například být v dobrém zdravotním stavu, být v dobré fyzické kondici), mravní (být čestný, poctivý a pravdomluvný), náboženské (jde o víru jako takovou), právní (právní uvědomění), estetické (mít doma pořádek, pracovat v esteticky příjemném prostředí, být módně oblečen atd.), umělecké (vědomí důležitosti umění v životě), výkonové (inteligence, vysoké pracovní výkony), noetické hodnoty (poznat pravdu) a sebehodnoty (mít pozitivní vztah k sobě samému).⁸

Obdobně jako Kučerová dělí hodnoty i Sillamy, jenž rozlišuje biologické, ekonomické, morální, náboženské a estetické hodnoty a doplňuje, že až prostřednictvím afektivity a v intersubjektivitě si člověk uvědomuje svět konkrétních hodnot.⁹ Nejznámějším autorem psychologické klasifikace hodnot je německý filosof Spranger. Spranger při výzkumu hodnotové orientace rozlišil teoretický, ekonomický, estetický, sociální, politický a náboženský typ člověka. Jedinec teoretického typu se vyznačuje hledáním pravdy, povahou je racionální až intelektualistický. Typ ekonomický dle Sprangera vše posuzuje užitečností a je zaměřen na kumulování majetku. Estetický typ člověka vnímá nejvyšší

⁵ GILLERNOVÁ, Ilona. *Slovník základních pojmů z psychologie*. Praha: Fortuna, 2000. ISBN 80-7168-683-2, s. 20.

⁶ GIDDENS, Anthony a Philip W. SUTTON. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0807-1, s. 981.

⁷ NENADÁL, Jaroslav. *Moderní management jakosti: principy, postupy, metody*. Praha: Management Press, 2008. ISBN 978-80-7261-186-7, s. 200.

⁸ KUČEROVÁ, Stanislava. *Člověk - hodnoty - výchova: kapitoly z filosofie výchovy*. Prešov: vl. n., 1996. ISBN 80-85668-34-3, s. 42-46.

⁹ SILLAMY, Norbert. *Psychologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0249-1, s. 72.

hodnotu ve formě a harmonii, přičemž se přiklání k individualismu. Pro sociální typ bychom mohli použít synonymum altruista – jde o nesobeckého člověka, který jako jedinou správnou formu lidského vztahu vnímá lásku. Pro politický typ je nejvyšší hodnotou moc, jde o tzv. „Machtmensch“, vyhledávající soutěž, vliv a možnost ovládat druhé. Náboženský typ vidí jako nejvyšší hodnotu jednotu a snaží se jí přiblížit skrze mystickou náboženskou zkušenost.¹⁰ Říčan ke Sprangerově typologii hodnot doplňuje, že jde o historický model, který by bylo v současnosti nutné doplnit o technický typ anebo o typ jedince, orientovaného na hodnoty spojené se sportem a kulturou těla v širším slova smyslu.¹¹

Frankl definuje tři druhy hodnot, ke kterým dospěl při pátrání po odpovědi na otázku smysluplnosti života. Kreativními hodnoty chápe jako to, co člověk vytváří a předává společnosti (stavby, objekty apod.). Bez těchto hodnot by se společnost nevyvíjela. Zážitkové hodnoty jsou takové hodnoty, které jsou tvořeny skrze zážitky. Nakonec postoje hodnoty jsou podle Frankla patrné v obtížných situacích, ve kterých je jedinec nucen vypořádat se s nějakým problémem. Tyto druhy hodnot autor dále třídí na nepoznané (existují, aniž by je člověk zatím prožil), poznané, ale neuznávané (člověk je zná, ale nepřijímá), uznávané, ale nechtěné (člověk má rád takové hodnoty u druhých, ale ne u sebe) a požadované (jsou pro jedince motivační).¹²

1.3 Funkce hodnot

Hodnoty jsou jedním z aspektů, který pomáhá definovat a identifikovat každou sociální jednotku (například instituci či skupinu, ale i jednotlivce). Tyto sociální jednotky jsou na svém povrchu více proměnlivé než ve svém jádru. V souvislosti s tím je třeba, aby byly hodnoty odolné vůči okolním vlivům, jež společnost zvenčí přetvářejí. Těmito okolními vlivy jsou například globalizace či mezistátní konflikty. Můžeme definovat několik základních funkcí hodnot, jež jsou podle Prudkého obecně považovány za nejpodstatnější.¹³

První je hodnota jako stavební kámen kultury – hodnota je se společností a s její kulturou těsně spjatá, pokud nepoznáme kulturu konkrétní společnosti, nelze poznat ani její zvyky. Druhou důležitou funkcí hodnot je skutečnost, že jsou součástí vytváření obsahu sociálních vztahů a fenoménů (jinak

¹⁰ SMÉKAL, Vladimír. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání*. 2., opr. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-65-9, s. 257.

¹¹ ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti. Obor v pohybu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1174-4, s. 106.

¹² KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Mít pro co žít*. Brno: Návrat domů, 1994. ISBN 80-85495-33-3, s. 36.

¹³ PRUDKÝ, Libor. *Studie o hodnotách*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-266-0, s. 44.

řečeno – ovlivňují naše chování a podílejí se na vytváření společenských norem). S tím souvisí i další funkce – hodnota jako definiční znak osobnosti. Hodnoty, které nás definují, se projevují, pokud se snažíme zapadnout do konkrétní sociální skupiny. V tomto kontextu uveďme další funkci hodnot, a sice být zdrojem sociální a kulturní soudržnosti. Hodnoty jsou společným znakem skupiny, jež uznává totožné kulturní a sociální normy. Pátým podstatným znakem, který Prudký uvádí, je hodnota jako zdroj motivace a chování, kdy dle osobního žebříčku hodnot jednáme takovým způsobem, abychom dosáhli svých cílů. Šestou jmenovanou hodnotou je postavení hodnoty jako identifikátoru skupiny nebo etnika (společenství, institucí apod.), kdy se v případě, že přijmeme konkrétní normy, identifikujeme s konkrétním etnikem (či společností, institucí apod.). V tomto případě máme možnost zvolit si skupinu lidí, s nimiž se naše hodnoty více ztotožňují. Nakonec hodnoty zastávají funkci zdroje a charakteristiky rozvrstvení a hierarchizace společnosti.¹⁴

Obecněji chápe funkce hodnot McGuire, který je dělí na dva celky. Individuální funkce hodnot, které dále člení na funkce adaptace člověka na fyzické a sociální podmínky (standardizované vzory chování, prostřednictvím kterých je člověk schopen řešit různé situace a konflikty) a funkce překonávání vlastní existence (sebereflexe, seberegulace, myšlení apod.), a sociální význam hodnot, který člení na funkce sociální integrace (sociální stabilita, prevence deviantního chování apod.) a funkce sociální racionalizace (hodnoty sloužící k ospravedlnění pro konkrétní společenské zájmy, jde například o společenskou podporu).¹⁵

1.4 Hodnotová orientace a žebříček hodnot

Autoři Allport, Vernon a Lindzey chápou hodnotové orientace jako dominantní zájmy – pokud zájem pronikne celým životním stylem, determinuje jeho hodnotovou orientaci. Je třeba však rozlišovat mezi „pouhým“ silným zájmem a hodnotovou orientací. Rozdíl mezi těmito pojmy je v tom, že hodnota má normativní aspekt – tedy jedinec, který je hodnotově orientován určitým směrem, považuje za dobré, aby všichni lidé byli orientováni podobně jako on (hodnotová orientace určuje jeho morálku).¹⁶ Göbelová definuje hodnotovou orientaci jako „*hierarchicky uspořádaný soubor hodnot přijatých*

¹⁴ Tamtéž

¹⁵ CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-195-6, s. 405.

¹⁶ ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti. Obor v pohybu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1174-4, s. 106.

jedincem, skupinou, společenstvím.“ Hodnotová orientace podle ní „*představuje souvislý, stabilní systém hodnot regulujících a usměrňujících chování jedince.*“¹⁷ Dobrovolská a Duplinský doplňují, že hodnotová orientace nesouvisí pouze s jednou konkrétní hodnotou, ale že jde o komplex hodnot, které jedinec interiorizuje a vřazuje do svého hodnotového systému.¹⁸

Dorotíková konstatuje, že smyslem hodnotové orientace je pochopit hodnotovou povahu skutečnosti způsobem, jenž člověku umožní rozhodnout se o svém subjektivním vztahu k ní. Jedinec ve vztahu ke skutečnosti zvažuje, kterými stránkami je pro něj přijatelná a jestli se s ní jako s celkem dokáže identifikovat. Hodnotová orientace však nespočívá pouze v tom, které významy jedinec zaregistruje, ale hlavně v tom, které hodnoty preferuje a které zamítá, které hodnoty pociťuje jako dominantní a které spíše jako marginální.¹⁹

Podle Spousty existují čtyři typy hodnotových orientací. Prvním typem jsou rezignanti, kteří jsou charakterističtí svou pasivitou, omezenými sociálními kontakty, ztrátou sebevědomí a ztrátou hodnoty povinnosti. Následují nepřizpůsobiví idealisté, kteří dle autora přeceňují význam osobního rozvoje, touží po smysluplné práci a po sociálním uplatnění. Seberozvoj prosazují bez akceptace povinností. Nejsou schopni přizpůsobit se změněnému žebříčku hodnot a často se kvůli tomu dostávají do konfliktu s okolím. Jejich primární hodnotou je seberealizace. Třetím typem jsou konvencionalisté, kteří své povinnosti považují za vysokou hodnotu, neakcentují však význam seberealizace. Dominantní je pro ně povinnost. Nakonec realisté chtějí podle Spousty dosáhnout vysokého pracovního výkonu, aktivně plní své povinnosti a chtějí se kompetentně podílet na řízení. Povinnost a možnost seberealizace jsou vysoko v jejich hodnotovém žebříčku.²⁰

Kozielecký vytvořil soubor následujících hodnotových orientací:²¹

1. Hodnoty dionýsské – jde o hodnoty jako konzumace, luxus a komfort,
2. Hodnoty herkulovské – touha po ovládnání druhých,
3. Hodnoty apollónské – hodnoty projevující se skrze tvořivost a umění,

¹⁷ GÖBELOVÁ, Taťána. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi*. Vyd. 2. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-542-3, s. 20.

¹⁸ DOBROVOLSKÁ, Danuška a Josef DUPLINSKÝ. *Hodnotová orientace vysokoškoláka z hlediska současné koncepce hodnot*. Praha: SPN, 1981, s. 42.

¹⁹ DOROTÍKOVÁ, Soňa. *Filosofie hodnot. Problémy lidské existence, poznání a hodnocení*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 1998. ISBN 80-86039-79-X, s. 75.

²⁰ SPOUSTA, Vladimír. *Krása, umění a výchova*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1196-3, s. 19.

²¹ SEKERA, Julius. *Hodnotová orientace a mezilidské vztahy v pedagogických sborech*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1994. ISBN 80-7042-072-3, s. 8.

4. Hodnoty prométheovské – vztahují se k sounáležitosti a boji za spravedlnost.
5. Hodnoty sokratovská – jde o hodnoty související se zdokonalováním sebe sama a poznáním vlastního já.

Ve výčtu typologií hodnotových orientací doplníme, že Sak rozlišuje sedm typů hodnotových orientací²²:

1. Egoisticko-materialistická – nositelé chtějí být v centru pozornosti a prosadit se, jejich hlavní hodnotou je majetek a jeho zisk,
2. Profesně-rozvojová – jde o jedince s tvořivým a aktivním přístupem k životu, pro které jsou primárními hodnotami vzdělání, rozvoj osobnosti, seberealizace a úspěch v zaměstnání,
3. Reprodukční – zaměření na plození dětí a vytváření podmínek pro jejich růst,
4. Globální – tato orientace vyjadřuje zájmy celého lidského rodu a patří do ní hodnoty jako životní prostředí, mír a zdraví,
5. Liberální – primární jsou hodnoty jako svoboda, demokracie, soukromé podnikání apod.,
6. Sociální – jedinec se snaží překročit sebe sama, dospět k sociální integraci (patří sem hodnoty jako politická angažovanost, společenská prestiž či užitečnost),
7. Hédonistická – jedinec je orientován na mezilidské vztahy, které jej však nesmí svazovat (koníčky, zájmy, přátelství, láska).

Vacek uvádí, že výrazným determinantem hodnotové orientace je utváření hodnot v dětství. Konkretizuje, že děti je nutné naučit černobílému vidění, tedy vidění jasně odděleného dobra a zla (například prostřednictvím pohádek).²³ Sak a Saková doplňují, že hodnoty zauímají důležité místo v motivační struktuře jedince. Na hodnotový systém mají vliv stimuly, kterými působí společnost na člověka. Hodnotový systém je ovlivňován i životní fází, ve které se konkrétní jedinec aktuálně nachází.²⁴ Z toho vyplývá, že hodnoty nejsou trvalé a mohou se u jedince měnit s tím, jak jedinec mění svůj systém hodnot. Může jít o změny z hlediska intenzity, stupně žádoucnosti nebo polaritě hodnotové orientace (hodnota se změní v její protiklad).²⁵ Lze konstatovat, že prakticky neexistují dva lidé, kteří by disponovali stejným systémem hodnot. Jednotliví jedinci se od sebe vzájemně neliší pouze systémem

²² SAK, Petr. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8, s. 30-31.

²³ KLAPAL, Michal. Hodnoty, ideály, cíle u dětí a mladých lidí. In: *Proměny klienta služeb sociální práce*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. ISBN 80-7041-716-1, s. 261.

²⁴ SAK, Petr a Karolína SAKOVÁ. *Mládež na křižovatce*. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2, s. 9.

²⁵ CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Psychologie hodnot*. Olomou: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-195-6, s. 391.

hodnot, ale i tím, jaké mají hodnoty význam pro jejich jednání a jaká je pozice jejich hodnot v procesu rozhodování.²⁶

Kraus definuje hodnotový systém (žebříček hodnot) jako „*hodnoty, s nimiž se člověk ztotožňuje a vyznává je*“. Dále rozvádí, že „*celý komplex oněch hodnot uspořádaných do jakéhosi „žebříčku“ tvoří hodnotový systém každého jedince. Je to bohatě strukturovaný celek, který bývá v zásadě dělen na hodnoty materiální a duchovní*“. Utváření tohoto systému determinují vnitřní i vnější činitele, projevují se v něm i individuální rozdíly mezi lidmi, ovlivňované věkem, pohlavím, vzděláním, bydlištěm, psychickou zralostí či profesí.²⁷

Každá z hodnot, kterou uctíváme, má pro nás jinou váhu. Hodnoty se pod vlivem nejrůznějších determinantů restrukturalizují, ztrácejí či získávají na důležitosti, popřípadě u nás zanikají. Z toho plyne, že žebříček hodnot je proměnlivý a relativně nestabilní. Spousta konstatuje, že hierarchické uspořádání hodnot se dynamicky mění například při kritických (hraničních) životních situacích, kdy člověk jednoznačně preferuje vitální hodnoty před hodnotami materiálními a mravní hodnoty před hodnotami vitálními.²⁸

²⁶ SAK, Petr a Karolína SAKOVÁ. *Mládež na křižovatce*. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2, s. 9.

²⁷ KRAUS, Blahoslav. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-125-1, s. 59.

²⁸ SPOUSTA, Vladimír. *Krása, umění a výchova*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1196-3, s. 17-18.

2 *Mládež*

V druhé kapitole bude vymezen pojem mládež, ze kterého je v předkládané práci vycházeno. Dále budou prezentovány informace o emočním, kognitivním a fyzickém vývoji jedince v období mládí, přičemž budeme vycházet primárně z poznatků aktuální vývojové psychologie. Nakonec bude pozornost věnována problematice vývoje morálních hodnot v tomto období.

2.1 Vymezení pojmu mládež

Jasně ohraničit vývojové období člověka, které označujeme jako „mládí“, je poměrně obtížné vzhledem k tomu, že osobnost mladého jedince je v tomto období velmi diferencovaná a nestabilní. V kontextu s pojmoslovím, souvisejícím s jednotlivými etapami vývoje člověka, můžeme konstatovat, že dochází k poměrně dynamickému vývoji – například Giddens uvádí, že v současné době dobře známý pojem „teenager“ do nedávna vůbec neexistoval.²⁹ K tomuto pojmu doplňuje Říčan, že tímto způsobem může být označen každý člověk ve věku, jehož číslovka končí v angličtině na „-teen“, tedy od 13 do 19 let.³⁰

Obecně můžeme definice pojmu mládí rozdělit na dvě skupiny. Ta první vidí mládí jako určitou životní etapu vývoje člověka – v tomto kontextu jde o synonymum k adolescenci. Druhá skupina charakteristik vnímá mládí jako soubor subkulturních znaků, které jsou považovány za typické pro mládež. V této souvislosti definuje Jandourek mládí jako fázi životního cyklu mezi dětstvím a dospělostí, která je charakterizována dokončováním fyzických změn organismu, jež započaly v pubertě. Konstatuje, že „časově se mládí obtížně vymezuje. Jeho počátkem může být dokončení základní školní docházky a koncem vstup zaměstnání a založení vlastní rodiny“.³¹

S pojmem mládež souvisí termín adolescence. Mládí i adolescenci můžeme považovat za termíny totožného významu. Macek k tomuto tématu doplňuje, že termín adolescence pochází z latinského slovesa *adolescere*, které znamená dospívat, dorůstat či mohutnět. V českém jazyce často pojem adolescent zaměňujeme za označení dorost, mládež anebo dospívající. U jednotlivých odborníků se vymezení období adolescence liší, většina se však shoduje na dělení adolescence na fázi dospívání

²⁹ GIDDENS, Anthony a Philip W. SUTTON. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0807-1, s. 279.

³⁰ ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie: příručka pro studenty*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-923-2, s. 273.

³¹ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0, s. 161.

(jinak též pubescence, trvající přibližně od 11 do 15 let) a na fázi mládí (přibližně 15 až 20/22 let).³² Langmeier a Krejčířová navíc pubescenci rozlišují na fázi prepuberty (začíná prvními známkami pohlavního dospívání, především objevením se sekundárních pohlavních znaků – obecně ji zařazujeme mezi 11. a 13. rok života jedince) a puberty (13 a 15 let).³³

Již jsme zmínili pojem mládež. *Velký sociologický slovník* uvádí, že mládež můžeme definovat jako skupinu jedinců mezi 14 a 30 lety (od konce povinné školní docházky až po završení procesu socializace), avšak dodává, že termín může označovat „*bud' nepřesně ohraničenou věkovou skupinu, nebo vymezenou specifickými biologickými, psychologickými, sociologickými znaky. Příslušníky spojuje to, že se nachází ve stejném životním cyklu nazývaném mládí a jsou stejnou generací.*“ Další spojnicí mezi jedinci, patřícími do této množiny, jsou specifické zájmy, aspirace, postoje, společenské postavení a prestiž.³⁴

2.2 Duševní a fyzický vývoj jedince v období mládí

Mladý člověk se nachází v nelehké situaci – zatímco se přibližně po patnáctém roce života cítí být dospělý a jeho fyzický a sexuální vývoj tomu odpovídá, zákon a společnost s ním jednají jako s dítětem. Po osmnáctých narozeninách pak přichází naopak období, kdy společnost po tomto mladém člověku chce, aby velmi rychle převzal odpovědnost za svůj život a stal se naráz dospělým. Říčan tento stav shrnuje pregnančně následujícími slovy: „*V patnácti letech zde tedy jsou mladý muž a mladá žena, kteří jsou tělesně téměř dorostlí [...], toužící společensky se uplatnit a sexuálně žít, čeká je však dlouhý odklad, kdy jejich údělem je existenční závislost, podřízenost dospělým a biologicky nezdůvodnitelné omezování pohlavního života. Tak se v našem sociokulturním okruhu postupně vytvořila adolescence jako zvláštní životní období mezi dětstvím a dospělostí.*“³⁵ Toto specifické společenské postavení determinuje i duševní vývoj jedince, nacházejícího se v etapě mládí.

Kognitivní změny, které v mládí probíhají, jsou výsledkem interakce mezi zráním a učením. Podle Piageta je hlavní charakteristikou tohoto období vymanění se z lpění na konkrétním a obrat

³² MACEK, Petr. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X, s. 11.

³³ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9, s. 143.

³⁴ PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3, s. 635.

³⁵ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem. Vývojová psychologie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7367-124-7, s. 193.

k nereálnému a k budoucnosti. Jde o čas velkých ideálů, počátků teorií a jednoduchých adaptací k realitě. Piaget definoval, že jde o období formálních logických operací, formálního abstraktního myšlení a reflexivního myšlení.³⁶

Jedním ze zásadních procesů, které se v psychice mladého člověka odehrávají, je hledání a vytváření identity (tedy hledání „vlastního já“). Podle Eriksona platí, že kvalita toho, co bude získáno v období mladé dospělosti, ve velké míře závisí právě na výsledku adolescentního hledání vlastní identity. Podle Eriksona mladí lidé prochází regresí a růstem a jejich zájem leží především v tom, kým a čím jsou v očích lidí, jež považují za významné. Vzorec identity tedy plyne ze zavržení a potvrzování individuálních dětských identifikací a ze způsobů, kterými sociální procesy identifikují mladé jedince.³⁷ Říčan se v tomto kontextu zabývá problémem, co to vlastně znamená mít identitu. Dle něj mít identitu znamená znát odpověď na to, kdo jsem, znát sám sebe a rozumět svým citům. Dále do identity spadá vědomí, kam dotyčný jedinec patří, kam směřuje, čemu věří a v čem je smysl jeho života. Toto vše znamená, že jedinec má kontrolu nad sebou samým, je zodpovědný za své činy, má realistické sebevědomí a zná své možnosti. Identita však nesouvisí pouze s jedincem samým – má celospolečenský přesah v tom kontextu, že konkrétní člověk aktivně participuje na společenské budoucnosti.³⁸

Podstatnou psychickou změnou je ohlášení se nových pudových tendencí a hledání způsobů jejich kontroly a uspokojování. Mladý jedinec je charakteristický svou emoční labilitou.³⁹ Společně s uvědomováním si sebe sama dospívající často prožívají obavy, které se týkají otázky, co si o jejich nové podobě myslí ostatní. Z tohoto důvodu o sobě neustále hypotetizují a revidují svou nově vznikající identitu. Typické je například přehrávání různých situací před imaginárním obecnstvem či fantazijní rozjímání, vzlínající z dynamických psychofyzických změn, hormonální bouře, vnímání vlastní pohlavní identity společně se segregací do genderově stereotypních aktivit a dalších determinantů psychického vývoje v období adolescence. Adolescenti disponují svou individuální představou ideálního já, se kterým se neustále porovnávají. Tento vývoj často vede k negativním emocím, jakými jsou například úzkost, strach, deprese, trapnost, stud, vina, znechucení či pohrdání. Výrazná je v tomto kontextu radikalizace postojů, které se rovněž výrazně mění.⁴⁰

³⁶ PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Vyd. 5., V nakl. Portál 4. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-263-8, s. 117.

³⁷ ERIKSON, Erik H. a Joan M. ERIKSON. *Životní cyklus rozšířený a dokončený: doplněné vydání o devátém stupni vývoje od Joan M. Eriksonové*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-291-X, s. 70.

³⁸ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem. Vývojová psychologie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7367-124-7, s. 217.

³⁹ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie. 2.*, aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9, s. 143.

⁴⁰ POLÁČKOVÁ ŠOLCOVÁ, Iva. *Emoce: regulace a vývoj v průběhu života. Funkce a zákonitosti emocí, sociální a kulturní souvislosti, měření emocí*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-247-5128-3, s. 160-161.

Po fyzické, respektive biologické stránce s sebou dospívání přináší zejména pohlavní dozrávání se závažnými hormonálními procesy. Zatímco mladý člověk dorůstá do dospělé podoby, dochází k růstu a aktivitě vnitřních pohlavních orgánů – u dívek vaječníky produkují do krevního oběhu hormon estrogen, u chlapců varlata produkují hormon testosteron. Dochází k výskytu druhotných pohlavních znaků a k tzv. vývojovému spurtu, tedy k zrychlení tělesného vývoje. U dívek nastupuje menarche (menstruace) – obvykle kolem 12. roku věku. S tím souvisí i mnoho emocionálních mezníků – dívka zažívá rozporuplné pocity od studu až po pocit hrdosti. Chlapci zažívají kolem 13. a 14. roku věku první emisi semene, ke které dochází zpravidla v noci (jde o tzv. noční poluci). S výše popsány procesy souvisí výskyt druhotných pohlavních znaků (růst ochlupení, změna rozložení postavy, u dívek ňader, u chlapců vousů).⁴¹

Langmeier a Krejčířová hovoří o celkovém urychlování nástupu dospívání v rozvinutých zemích, který se projevuje například ve stále časnějším objevu menarche u dívek přibližně od poloviny 19. století. Urychlil se i růst do výšky – v porovnání s 19. stoletím dosahují dospělí vyšších růstových hodnot. Otázkou, na kterou neposkytuje odborná literatura jasnou odpověď (respektive poskytuje odlišné závěry), je, zda celkové urychlení tělesného vývoje s sebou přináší i rychlejší nástup duševního vývoje.⁴²

U mnohých dospívajících jedinců je evidentní nesouběžnost změn somatických, psychických a sociálních. Je to dáno tím, že průběh těchto změn je determinován množstvím na sobě závislých i nezávislých faktorů anebo zprostředkujících proměnných. To způsobuje, že mnohé děti, které dosud nevykazují známky pohlavního dospívání, začínají myslet dospělým abstraktním způsobem a jsou k druhým kritické, a naopak jedinci, kteří již viditelně pohlavně dospívají (objevují se u nich sekundární pohlavní znaky), jsou dosud v emoční, intelektuální i sociální rovině dětinští.⁴³

2.3 Vývoj morálních hodnot v období mládí

Podobným způsobem, jako je tomu u vývoje psychického a fyzického, můžeme u člověka sledovat i vývoj morálních hodnot. Člověk v různých etapách svého vývoje vnímá jinak etický aspekt rozhodování

⁴¹ HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-247-4675-3, 281-282.

⁴² LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9, s. 144-145.

⁴³ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9, s. 142-143.

a liší se i jeho žebříček hodnot. Morálkou u dítěte se jako první zabýval Jean Piaget, který v knize *Morální úsudek dítěte* prezentoval svou koncepci vývoje morálních hodnot u dítěte, jež byla závislá na kognitivních funkcích. Tato koncepce je založena na vztahu dítěte k autoritě a pravidlům.

Piaget rozděluje morálku na heteronomní a autonomní. V heteronomním období morálky, kterým dítě prochází přibližně ve věku šesti až jedenácti let, se dle tohoto autora nachází dítě, vnímající příkazy a pravidla dospělých jako jediná správná. Toto přesvědčení o správnosti vychází z toho, že příkazy a pravidla přicházejí od autorit, na kterých je dítě závislé. Vidění dítěte je v této době černobílé – jednání, které je ve shodě s pravidly a příkazy od autority, je správné, naopak jednání, které těmto pravidlům a příkazům neodpovídá, je špatné.⁴⁴ Langmeier v této souvislosti konstatuje, že dítě v období mladšího školního věku má již zvnitřnělé elementární normy sociálního chování a základní hodnoty. Hodnotová orientace je však zatím velmi labilní a závislá na aktuální situaci. Hodnoty dítěte mladšího školního věku jsou rozmarně nahodilé a až během školního věku se stabilizují a dítě je schopné pochopit trvalé hodnotné cíle vlastního jednání. Právě v období dospívání začínají být pro člověka pochopitelné abstraktní hodnoty, jako je například spravedlnost. V období dospívání si mladý jedinec z již dříve vytvořených hodnot buduje žebříček hodnot.⁴⁵

V období autonomní morálky již dle Piagetova konceptu mladý jedinec dokáže posoudit špatnost určitého jednání objektivně v souvislosti s jeho záměrem. Člověk se umí vcítit do role druhého a podívat se na věc z odlišného úhlu. Do tohoto stádia morálního vývoje se promítá i sociální vývoj – mladý člověk chápe vztahy, které jsou založené na vzájemné úctě a obsahují jistou autonomii. Pravidla nastavená autoritami již nepovažuje za nedotknutelná, ale vidí je jako vzájemnou dohodu mezi jednotlivými stranami a chápe, že je lze (opět po dohodě obou participujících stran) měnit. V souvislosti s tím nabývá větší váhy i smysl pro spravedlnost.⁴⁶

Příkladem pro názornou ilustraci rozdílu mezi heteronomním a autonomním stádiem morálního vývoje může být rozhodování o vině. Zatímco dítě, které se nachází v heteronomním stádiu, bude přesvědčené o vině člověka, který ukradl peníze, ačkoli je potřeboval na léčbu smrtelně nemocné matky, dítě v autonomním stádiu morálního vývoje již bude uvažovat, zda není takový čin ospravedlnitelný. S touto změnou souvisí i změna v hodnotách – dítě chápe jinak obsah jednotlivých hodnot (například

⁴⁴ VACEK, Pavel. *Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-386-4, s. 10.

⁴⁵ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9, s. 132.

⁴⁶ PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Vyd. 5., V nakl. Portál 4. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-263-8, s. 113-114.

spravedlnost již neznamena pouze to, že za špatný skutek je člověk potrestán, ale dítě zkoumá i možné pozitivní důsledky špatného skutku) a mění se i jeho hodnotový systém.

Piagetova koncepce byla rozpracována Kohlbergem, který rozdělil morální vývoj člověka do tří úrovní, z nichž každá je rozdělena na dvou stádií. Kohlberg vychází z premisy, že vývoj myšlení je determinován psychickým vývojem, přičemž jednotlivými stádií ve vývoji myšlení člověk musí procházet postupně (nelze tedy žádné stádium překročit). Dále autor definoval, že když se nacházíme v konkrétním stádiu morálního vývoje, můžeme sice pochopit myšlení nejbližšího vyššího stádia, ale nemusíme ho nutně akceptovat. U každého jedince je rychlost procházení jednotlivými fázemi morálního vývoje individuální, přičemž někteří jedinci do posledního (šestého) stádia nedojdou.⁴⁷

Dle Kohlberga dělíme morální vývoj na prekonvenční úroveň (1. a 2. stadium), konvenční úroveň (3. a 4. stadium) a postkonvenční úroveň (5. a 6. stadium). Zatímco jedinec, nacházející se na prekonvenční úrovni, pojímá společenské normy jako vnější problematiku, jedinec na konvenční úrovni se s nimi již ztotožňuje. Na postkonvenční úrovni dokáže člověk společenské normy vyhodnocovat dle vnitřně přijatých morálních principů.⁴⁸ V souvislosti se zkoumaným tématem, tedy s hodnotami u současné mládeže, hovoříme o druhém, třetím a čtvrtém stadiu, méně již o pátém stadiu morálního vývoje. V druhém stadiu, které můžeme popsat jako individualismus, účelovost, vzájemnost a usilování o odměnu a ocenění, považuje jedinec za správné primárně to, co je výhodně pro něj samotného. Člověk si je vědom zájmů druhých, ale egocentrický postoj přetrvává, proto v tomto období funguje prvek vzájemnosti („něco za něco“).⁴⁹ Třetí a čtvrté stadium můžeme souhrnně nazvat jako konvenční úroveň morálního vývoje – dle Kohlberga do ní přechází člověk ve věku 13-14 let, přičemž téměř polovina adolescentů dosahuje 3. stadia. Pro třetí stadium je typická orientace na vzájemné vztahy a interpersonální konformita, kdy má jedinec potřebu být dobrým člověkem před sebou samým i před druhými lidmi. Hodnoty mladého člověka jsou ovlivňovány jeho zájmy a potřebami, ale i zájmy a potřebami druhých lidí. Prostřednictvím inklinace k určitým hodnotám se jedinec snaží naplňovat role, které mu byly přiřazeny (například dcera, studentka apod.). V rámci čtvrtého stádia je správné chování člověkem chápáno jako plnění povinností, prokazování respektu vůči autoritě a podpora fungujícího společenského řádu. Pro člověka je důležité v tomto stadiu zachovávat stávající zákony a společenské normy, které mu pomáhají rozlišit, co je dobré a co špatné.⁵⁰

⁴⁷ VACEK, Pavel. *Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-386-4, s. 31-32.

⁴⁸ VACEK, Pavel. *Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-386-4, s. 31-32.

⁴⁹ Tamtéž, s. 17.

⁵⁰ Tamtéž, s. 33-37.

Páté úrovně morálního vývoje dle Kohlberga dosahuje jen přibližně osmina až šestina jedinců po 25. roce věku. Nejčastěji mladí lidé zůstanou ve čtvrtém stadiu, ve kterém stagnují. V pátém stadiu si jsou lidé vědomi mnoha různých hodnot, které lidé zastávají. Respektují různé hodnoty v jakékoli společnosti a chápou, že tyto hodnoty jsou základem pro soužití mezi lidmi. Tyto hodnoty lidé, kteří dosáhli páté úrovně, uznávají bez ohledu na názor většiny. Člověk si uvědomuje, že dodržováním zákonů a norem podporuje zachování lidských práv a tedy že usiluje o co největší dobro pro co největší počet lidí.⁵¹

Langmeier se zmiňuje o rozporu mezi hodnotami mladé a starší generace, který je ovlivněn technickými, vědeckými i společenskými změnami ve společnosti. Zatímco starší generace má tendenci lpět na hodnotách, které platily v době, kdy si vytvářela vlastní systém hodnot, mladá generace má snahu se od těchto hodnot odchylovat a přijímat vlastní hodnoty, jež jsou dle jejího názoru více kompatibilní se stále se zrychlujícím pokrokem společnosti. Obecně odborníci odmítají generační konflikt jako nutný a zdůrazňují, že záleží na porozumění, toleranci a názorové pružnosti obou generací.⁵²

⁵¹ Tamtéž, s. 35.

⁵² LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie. 2.*, aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9, s. 165.

3 *Vybrané determinanty hodnotové orientace v období mládí*

Třetí kapitola předkládané práce se zabývá vybranými determinanty hodnotové orientace v období mládí. Tyto determinanty definuje a prezentuje jejich možný dopad na hodnoty, vyznávané mladým člověkem. Zaměřuje se na sociální skupiny (konkrétně na rodinu, školu, přátele, partu a zájmové skupiny), internet, média a moderní technologie.

3.1 Sociální skupiny

Hodnoty, které konkrétní jedinec ve fázi mládí vyznává, jsou ovlivňovány probíhající socializací. Socializace v širším smyslu znamená formování a růst osobnosti pod vlivem různých podnětů, včetně výchovy. Výsledkem socializace je pak jedinečná osobnost, disponující stabilními vzorci chování, citění a činností. Následná sociální interakce probíhá dle jedincem vyznávaných norem a hodnot.⁵³ Cakirpaloglu chápe socializaci jako přizpůsobování se společnosti, během kterého si člověk osvojuje společenské normy, hodnoty, návyky a chování a přijímá určité sociální role. Socializace dle něj spočívá v interakci s ostatními lidmi a v jejich vzájemném ovlivňování se. Dělí ji na primární a sekundární – zatímco primární socializace probíhá v raném dětství a nejdůležitější úlohu v ní hraje rodina, sekundární socializace probíhá v období, kdy si jedinec začíná uvědomovat sám sebe a chápe, že i druzí lidé mají vlastní potřeby. Hlavními determinanty socializace v této fázi jsou rodina, škola, kamarádi a ostatní lidé.⁵⁴

V následujících podřazených kapitolách bude pozornost věnována rodině (jakožto hlavnímu determinantu socializace) a dalším sociálním skupinám, které ovlivňují socializaci a tvorbu hodnotového systému mladého člověka. Jde především o školu, přátele, partu a zájmové skupiny.

⁵³ JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5447-5, s. 14-15.

⁵⁴ ÇAKIRPALOGLU, Panajotis. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-195-6, s. 296.

3.1.1 Rodina

Ačkoli dle některých sociologů rodina prošla a prochází mnohými krizemi, stále jde o základní článek naší společnosti. Rodina plní významné funkce – jde především o funkce reprodukční, socializační, ochranné a emocionální – a umožňuje vznik silných vzájemných sociálních vztahů mezi jejími jednotlivými členy. Pro mladého člověka poskytuje rodina důležité identifikační vzory.⁵⁵ Rodiče svému dítěti předávají normy a pravidla chování, čímž mu sdělují, co je ve společnosti žádoucí a co již nikoli. Tím rodina dítěti poskytuje základ pro vytváření trvalejších měřítek hodnot a postojů a pro rozvinutí autonomní morálky.⁵⁶

Rodiny hledají v době, kdy dítě dospívá, rovnováhu mezi individualitou a propojeností svých členů. V tomto období jsou vztahy mezi rodiči a adolescenty často vyexponované, nicméně na konci adolescence již obvykle bývají vztahy mezi rodiči a jejich dospívajícími dětmi vyřešené a stabilizované. Rodina tak zůstává významným sociálním zázemím, do kterého se mladý člověk rád vrací, ačkoli se již odpoutal z těsnější vazby k rodině.⁵⁷ Langmeier k tomuto problému uvádí, že ačkoli rodina poskytuje dítěti pocit bezpečí, jistoty a útočiště, je emancipace od rodiny v období dospívání nutná. Každý dospívající jedinec hledá způsoby, kterými by své postavení v rodině zrovnoprávnil a postupně dosáhl samostatnosti bez ztráty pozitivního vztahu k rodičům.⁵⁸

V souvislosti s hodnotami můžeme konstatovat, že dospívající jedinec už není jednoznačně vázán na hodnoty svých rodičů a kriticky je posuzuje. Langmeier upozorňuje, že v rodinách, kde rodiče prosazují své názory a pravidla pouhou mocí, dochází spíše k odporu a brzdění morálního vývoje dospívajících. Důležitá je ze strany rodičů podpora dospívajícího dítěte při hledání jeho základních hodnot a hodnotové orientace a uznání silných stránek dítěte a jeho hodnoty pro druhé.⁵⁹

⁵⁵ JANKOVSKÝ, Jirí. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6, s. 78-79.

⁵⁶ WEISS, Petr. *Etické otázky v psychologii*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-845-6, s. 136.

⁵⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1, s. 397.

⁵⁸ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd.* Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9, s. 153.

⁵⁹ Tamtéž, s. 165-166.

3.1.2 Škola

Kromě předávání znalostí a výchovy plní škola i mnohé další funkce – například funkci socializační. V rámci výchovné funkce školy dochází k formování morálních hodnot žáků prostřednictvím jejich vedení k různým hodnotám. K některým těmto hodnotám jsou žáci vedeni nepřímo, například při korektně vedeném vyučování (bez ohledu na obsah učiva) vede pedagog žáky k odpovědnosti, vytrvalosti, toleranci a respektu. Hodnoty však mohou být i předmětem učiva – Vacek konstatuje, že tato podoba výuky u nás doposud spíše absentuje, ačkoli zkoumání a analýza hodnot jako svoboda či soudit může být pro život žáků velmi přínosné.⁶⁰

Škola tedy vystupuje vůči žákům jako nositel hodnot, jehož cílem je, aby si žáci tyto hodnoty interiorizovali a na tomto základě si vybudovali vlastní hodnotovou orientaci. Kučerová konstatuje, že prostřednictvím transmise hodnot z generace na generaci škola zjišťuje soudržnost společnosti.⁶¹ Pro předávání hodnot není podstatný jen vztah mezi učitelem a žákem, ale i celkové sociální klima a normativní struktura školy a třídy. Klima školy a třídy je součástí tzv. skrytého kurikula, které může mít významný dopad na hodnoty, které žáci přijímají. Například pokud pedagog některému z žáků nadržuje, může tím u žáků zkomplikovat postoj k hodnotě rovnosti a spravedlnosti. V postoji školy k určitým hodnotám může dojít k situaci, kdy škola reprezentuje totožné či podobné hodnoty jako rodina žáka (pak hovoříme o tom, že škola v žákovi posiluje již vzniklý hodnotový systém), nebo k tomu, že škola a rodina příkládají zásadní důležitost rozdílným hodnotám (v tomto případě dochází k protichůdnému působení). Spilková a Vašutová však konstatují, že cílem výchovy k určitým hodnotám není předávat žákům hotové hodnotové systémy, ale pomoci jim osvojit si potřebu a schopnost jednotlivé hodnoty rozeznávat, chápat a (v případě kladných hodnot) ctít.⁶²

V rámci školy mladý člověk přísluší do školní třídy. Jde o sociální skupinu, která je institucionálně založená (je tedy formálního charakteru) a až postupem času se v ní utváří neformální vztahy a struktura. Žák je do školní třídy začleněn dlouhodobě a je vystaven jejímu vlivu na každodenní bázi. Specifikem skupiny je, že pokud jsou pro jedince vztahy v této skupině negativní, nemůže ji opustit, což může mít potenciálně traumatizující efekt.

⁶⁰ VACEK, Pavel. *Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-386-4, s. 104.

⁶¹ KUČEROVÁ, Stanislava. *Člověk - hodnoty - výchova: kapitoly z filosofie výchovy*. Prešov: vl. n., 1996, s. 199-200.

⁶² SPILKOVÁ, Vladimíra a Jaroslava VAŠUTOVÁ. *Učitelská profese v měnících se požadavcích na vzdělávání: výzkumný záměr. Úvodní teoreticko-metodologické studie 2008*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2008. ISBN 978-80-7290-384-9, s. 76-77.

3.1.3 Přátelé a parta

Přátelé a parta jsou sociálními skupinami, které bychom mohli souhrnně nazvat vrstevnickou skupinou. Tato skupina, která plní funkci referenční skupiny (jedinec do ní chce patřit a porovnává se s jejími členy) je prostředím, významným způsobem se podílejícím na socializaci mladého jedince. V období dospívání se navíc vrstevnické skupiny podílí na utváření identity člověka.⁶³ Vrstevnická skupina a její vliv podporuje v jedinci kromě zrání intelektových schopností i morální vývoj. Významná je pro mladého člověka možnost pobývat ve skupině vrstevníků bez nátlaku autorit.⁶⁴

Význam vrstevnické skupiny je patrný po celé dětství člověka, stoupá však v adolescenci, kdy vztahy adolescentů nabývají jiných rozměrů i kvalit. Typické je zvýšení zájmu o vrstevníky opačného pohlaví. Někteří adolescenti se mohou cítit osamoceni i ve své vrstevnické skupině, protože právě prochází obdobím vymezování vztahu k sobě samému.⁶⁵ Helus konstatuje, že pro období časně adolescence je typická snaha obstát v očích kamarádů. V tomto kontextu je centrální hodnotou adolescenta vydobýt si pozici v partě – vliv party v tuto chvíli převládá nad vlivem rodičů. Vrstevnická skupina přechodně poskytuje adolescentovi skupinové hodnoty v období, kdy se snaží vyjasnit si své vlastní hodnoty.⁶⁶

Vliv vrstevnické skupiny však nemusí být pouze pozitivní – pokud je hodnota určité skupiny absolutizována, je to nebezpečné obzvláště pro jedince, kteří jsou skupinou méně oblíbení a nemají v ní vliv. Vrstevnická konformita může způsobit, že jedinec se dopouští jednání, které je v přímém rozporu s jeho hodnotami, aby vyhověl požadavkům skupiny. Výzkum Blatného, Jelínka, Hrdličky, Květoně a Vobořila dokládá, že prevencí proti rizikovému chování adolescentů pod tlakem jejich vrstevnické skupiny jsou dobré rodinné vztahy.⁶⁷

⁶³ HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče. 2.*, přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. Pedagogická praxe. ISBN 978-80-7367-628-5, s. 211.

⁶⁴ WEISS, Petr. *Etické otázky v psychologii*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-845-6, s. 136.

⁶⁵ MACEK, Petr. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X, s. 72.

⁶⁶ HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče. 2.*, přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. Pedagogická praxe. ISBN 978-80-7367-628-5, s. 251.

⁶⁷ JELÍNEK, Martin et al. Vrstevnická konformita jako faktor rizikového chování mladistvých: struktura, zdroje, dopady. *Československá psychologie*, 2006, 50 (5), 393-404. ISSN 0009-062X, s. 393-400.

3.1.4 Zájmové skupiny

V následující podřazené kapitole se budeme zabývat zájmovými skupinami v souvislosti s řízenými volnočasovými aktivitami, které mladí lidé ve svém volném čase provozují. Volný čas hraje v životě člověka důležitou úlohu, neboť mu poskytuje nejen možnost relaxace, ale i prostor pro celoživotní učení, seberealizaci či uskutečňování svých cílů. Pojem zájmová činnost bychom mohli definovat jako „přestování a rozvíjení specifických sklonnů, zájmů a koníčků, a to buď v rámci neformálního vzdělávání (v zařízeních pro výchovu mimo vyučování) nebo v rámci vzdělávání informálního (v podobě individuálních činností jednotlivců).“⁶⁸

V zájmových skupinách jedinec reguluje své individuální jednání a spojuje jej s kolektivní rovinou. Je nucen si uvědomovat společné zájmy, na základě kterých vzniká kolektivní činnost a hodnoty. Společné hodnoty jsou důvodem vzniku zájmových skupin. Specifikem tohoto typu sociální skupiny je, že její členové se sdružují ve svém volném čase dobrovolně, na základě společného zájmu, po určitou dobu a jejich motivačním činitelem je konkrétní zájem, který zároveň definuje veškerou realizovanou činnost a podobu skupiny. Další významnou charakteristikou zájmové skupiny je, že obvykle nesdružuje pouze vrstevníky, ale mohou v ní na činnostech participovat jedinci různého věku. Autorky Hoskovcová a Suchochlebová Ryntová dodávají, že pro děti, které jsou ochuzené o vzory v rodině, představují zájmové útvary často jakýsi ozdravný ostrůvek. Pro dospívající pak organizované zájmové aktivity představují bezpečný způsob trávení volného času, kde mohou zároveň zúročit svůj talent či zájem. V období dospívání se však zájmy často mění, je proto možné, že mladý člověk změní i svou zájmovou skupinu.⁶⁹

Obecně můžeme konstatovat, že kromě hodnot jako je vytrvalost nebo vůle záleží na druhu zájmového útvaru v souvislosti s tím, jaké hodnoty jsou rozvíjeny. Například v zájmové skupině, orientované na hru na nějaký hudební nástroj, je hodnotová orientace mladého člověka zaměřována na estetiku v hudbě. Pokud mladý člověk provozuje kupříkladu skauting, dá se u něj očekávat hodnotová orientace zaměřená na kvalitu životního prostředí.

⁶⁸ PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8, s. 203.

⁶⁹ HOSKOVCOVÁ, Simona a Lucie SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ. *Výchova k psychické odolnosti dítěte: silní pro život*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2206-1, s. 103-104.

3.2 Masmédia

Médium je prakticky cokoli, co lidé využívají ke sdělení nějaké zprávy. Zatímco v dávné historii lidského rodu se jednalo například o malbu v jeskyni, dnes je médiem i obyčejný nalepovací papírek se vzkazem.⁷⁰ V následující podkapitole a v jejích podřazených kapitolách se budeme zaměřovat na tzv. masová média, přičemž zvláštní pozornost budeme věnovat internetu a sociálním sítím. Masová média, kterými jsou především tisk, film, rozhlas, televize a internet, přinášejí možnost masové komunikace, tedy komunikace zespolečenštěné, oslovující početné publikum (dokonce i v globální perspektivě).⁷¹ Masová média (tzv. masmédia) podporují sebeuspokojení člověka ze ztráty společných ideálů a z pohrdání vůči národním tradicím. V souvislosti s tím někteří autoři hovoří o neschopnosti cítit odpovědnost a o odporu k identifikaci jedince s hodnotami skupiny, do níž náleží.⁷²

S pojmem médium se pojí termín mediace. Mediace je procesem zprostředkování společensky akceptovaných kulturních hodnot prostřednictvím institucionalizovaného činitele. Skrze média lze podporovat jak pozitivní hodnoty (vzdělání, úctu k poctivému jednání apod.), tak tyto hodnoty záměrně zpochybňovat, či přímo prosazovat hodnoty negativní.⁷³ Někteří odborníci dokonce považují masová média za jeden z nejvýznamnějších socializačních činitelů, který dokonce vytlačuje vliv rodiny a vrstevníků.⁷⁴

3.2.1 Internet

Internet je světem nekonečných možností – umožňuje uživatelům komunikovat, poskytovat i přijímat informace, vzdělávat se, sdílet vlastní data se světem a podobně. Jde o komunikaci typu „každý s každým“, která není závislá na místě ani čase. Internet postupně přebíral funkce masových médií.⁷⁵

⁷⁰ GILES, David. *Psychologie médií*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3921-2, s. 13.

⁷¹ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8, s. 23.

⁷² KUČEROVÁ, Stanislava. *Člověk - hodnoty - výchova: kapitoly z filosofie výchovy*. Prešov: vl. n., 1996. ISBN 80-85668-34-3, s. 200-201.

⁷³ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-466-3, s. 92 a 333.

⁷⁴ ŠAFAŘOVÁ, Hana a Pavel VACEK. Role internetu ve světě dospívajících dívek. In: *Socialia 2010*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, s. 383-390. ISBN 978-80-7435-091-7, s. 384.

⁷⁵ SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2, s. 132.

Internet se od tradičních médií (například denní tisk) odlišuje způsobem, kterým nakládá s informacemi. Informace jsou prostřednictvím internetu komunikovány výrazně rychleji a jejich množství lze neustále a v reálném čase navyšovat. Informace mohou být šířeny prostřednictvím textu, fotografií či videí, tyto varianty lze i kombinovat a dosahovat tak většího efektu na straně diváka. Kontrola nad těmito informacemi je však decentralizovaná – jednotlivci tedy mohou posílat a obdržovat informace, kdykoli oni sami chtějí.⁷⁶

Musil konstatuje, že internet sice přináší nekonečnou nabídku informací, ale že obsah není zárukou toho, že bude korektně využit uživateli. Mladí jedinci se často neumí v předkládaném množství informací orientovat a neumí rozpoznat, které informace jsou pravdivé a které nikoli. Dalším nebezpečím, které souvisí s internetem, je množství neproduktivního trávení volného času (autor tím naznačuje, že mnoho mladých na internetu pouze bezcílně „brouzdá“) a případně i závislost na internetu.⁷⁷

Prostřednictvím internetu získávají lidé přístup k sociálním sítím, které jsou objektem následující podřazené kapitoly.

3.2.2 Sociální sítě

Sociální sítě můžeme definovat jako masové médium, jehož podstatou je vytváření virtuálních vztahů mezi uživateli. Každý z uživatelů sociální sítě (mezi nejpoužívanější sociální sítě u mládeže můžeme mimo jiné počítat Facebook, Instagram a Twitter) má k dispozici svůj vlastní prostor, kde může publikovat (sdílet) svůj obsah. Zároveň je uživatel informován o činnosti svých virtuálních přátel, se kterými může více či méně přímo komunikovat.⁷⁸

Míra užívání sociálních sítí pro účely komunikace u mládeže stále roste. Někteří autoři však v této souvislosti hovoří o sociální nerovnosti, která spočívá v tom, že ti, kteří nemají přístup k internetu, jsou ve skupině svých vrstevníků ostrakizováni. Zároveň dochází k poklesu přímého sociálního kontaktu

⁷⁶ EIBL, Otto. Politická komunikace ve světě nových médií. In: *Efektivní politická komunikace*. Praha: Evropské hodnoty, 2009, s. 13-32. ISBN 978-80-904158-3-6, s. 22-23.

⁷⁷ MUSIL, Josef. *Elektronická média v informační společnosti*. Praha: Votobia, 2003. ISBN 80-722-157-3, s. 20-22.

⁷⁸ BEDNÁŘ, Vojtěch. *Internetová publicistika*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3452-1, s. 193.

– ačkoli spolu lidé mohou být díky internetu a sociálním sítím v kontaktu téměř neustále, mění se forma i obsah komunikace a lidé jsou si paradoxně vzdálenější.⁷⁹

I když s sebou sociální sítě zdánlivě přináší neomezenou svobodu a podporu individuality jedince, v podstatě jde často o skupinové ovlivňování a jednání. Ježek a Jiráček v tomto kontextu hovoří například o působení reklamy a politického ovlivňování, které může ovlivnit postoje, názory, chování i hodnotovou orientaci mladých lidí. Množství příspěvků na sociálních sítích je neetické a zobrazuje násilí. Prostřednictvím sociálních sítí se lze dále dopouštět kyberšikany či sexuálního zneužívání.⁸⁰

3.4 Moderní technologie

Moderní technologie a jejich vliv na vytváření hodnot u současné mládeže je třeba vnímat v těsné souvislosti s determinanty, o nichž jsme pojednali již dříve – konkrétně s internetem, s médii a se sociálními sítěmi. Moderní technologie, se kterými jsou mladí lidé v dennodenním kontaktu, totiž představují prostředky, skrze které lze získat takřka nepřetržitý přístup k internetu a sociálním sítím a tak být neustále v kontaktu s rodinou či přáteli. V tomto kontextu hovoříme především o zařízeních, jako je tablet, chytrý telefon (tzv. smartphone) či přenosný počítač (notebook).⁸¹

Tyto moderní technologie však nejsou jediné, které mohou mladí lidé využívat a které mají současně vliv na vytváření jejich hodnot. Množství z moderních technologií lze efektivně využít při volnočasových aktivitách – od aplikace v chytrém telefonu přes chytré hodinky až po speciální fitness náramky určené pro sport. Tyto moderní technologie usnadňují realizaci zájmových aktivit, což může být pro některé jedince motivací k tomu, aby je prováděli.

Moderní technologie jako například chytré mobilní telefony, které umožňují nepřetržitý přístup k sociálním sítím a internetu, mohou potenciálně způsobovat závislost na těchto médiích. Blinka v tomto kontextu upozorňuje, že u některých lidí jsou účinky větší, u jiných naopak menší. Používání konkrétní moderní technologie může vést k různým efektům, jež mohou být negativní i pozitivní. Tyto účinky tedy nejsou přímým a kauzálním následkem používání moderních technologií – důležitým aspektem je aktivní jedinec, který se k používání technologie rozhodl z důvodu motivace a pro uspokojování svých

⁷⁹ JEŽEK, Vlastimil a Jan JIRÁK. *Média a my*. Praha: Akademie múzických umění, 2014. ISBN 978-80-7331-304-3, s. 98-100.

⁸⁰ Tamtéž, s. 110-114.

⁸¹ BLINKA, Lukáš. *Online závislosti: jednání jako droga? : online hry, sex a sociální sítě: diagnostika závislosti na internetu*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-210-7975-5, s. 44.

potřeb.⁸² Můžeme tedy konstatovat, že samotné používání moderních technologií a jejich využívání pro přístup k masovým médiím nezakládá platformu pro vznik závislosti ani pro výrazné znehodnocení hodnot vyznávaných konkrétním jedincem – jde vždy o interakci mnoha proměnných.

⁸² Tamtéž, s. 12.

Praktická část

4. Úvod a vytyčení cílů

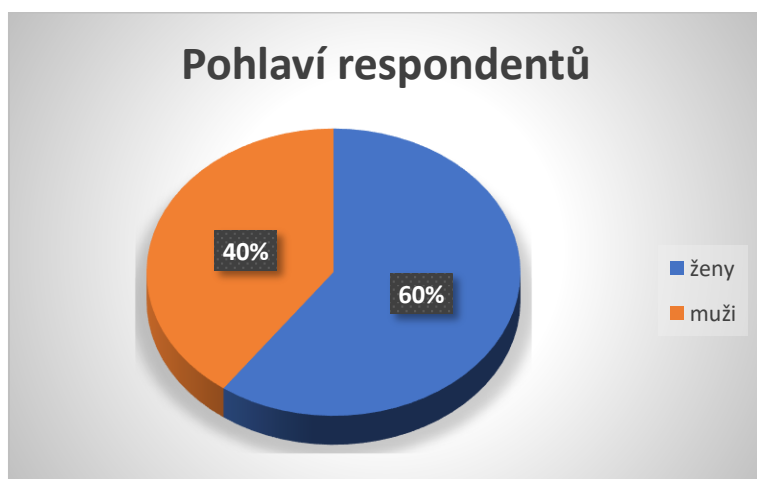
Praktická část této práce je založena na dotazníku sestaveného autorkou práce, vytvořeného na internetu pomocí formuláře společnosti Google. Dotazník byl zaměřen na osoby ve věku od 15 do 27 let. Součástí dotazníku byly jak otázky uzavřené, kde každý měl nabídnuty možnosti odpovědí, tak otevřené, kde respondent mohl libovolně zodpovědět otázku dle svého názoru. V jedné ze sekcí dotazníku je použita technika pro měření postojů tzv. Likertova škála. Tato technika je založena na dotazování pomocí škály, v tomto případě na škále od 1 do 5. Každá odpověď v dotazníku byla samozřejmě anonymní.

Zejména je věnována pozornost na věk a stupeň vzdělání s ohledem na to, jak tyto proměnné ovlivňují hodnoty mládeže a také, jaký názor mají dotazovaní na svůj vztah k sociálním sítím.

4.1 Charakteristika výzkumného šetření

Dotazník vyplnilo celkem 90 respondentů, ve zmiňovaném věku 15-27 let. Drtivá většina dotazovaných žije v Jihočeském kraji. Dotazník byl šířen mezi respondenty nejprve osobní cestou (rozesláním odkazu) mezi přátele, známé a kolegy, poté byl sdílen na sociální síti Facebook. Díky sdílení na Facebooku se počet odpovědí zvýšil téměř o dvě třetiny. Musím podotknout, že nejprve jsem se sdílení přes sociální síť měla obavy, že se v dotazníku objeví např. vulgarismy či urážky, ale velmi mě překvapily otevřené odpovědi, kde bylo vidět, že většina dotazovaných se opravdu zamýšlí nad tématem.

Graf č.1 Rozdělení respondentů dle pohlaví

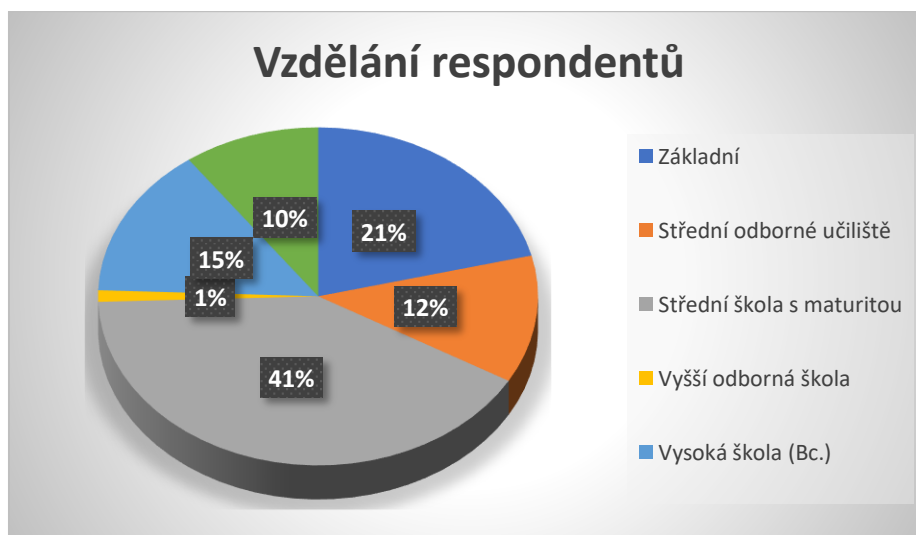
Jak je z grafu patrné, většina dotazovaných byly ženy, což jsem předpokládala. Během vyplňování dotazníku jsem průběžně sledovala hodnoty a v jednu chvíli byly hodnoty dokonce opačné, tzn. že odpovědělo více mužů. Nakonec se však hodnota ustálila na počtu 60 % žen a 40 % mužů.

Graf č. 2 Rozdělení dle věku dotazovaných

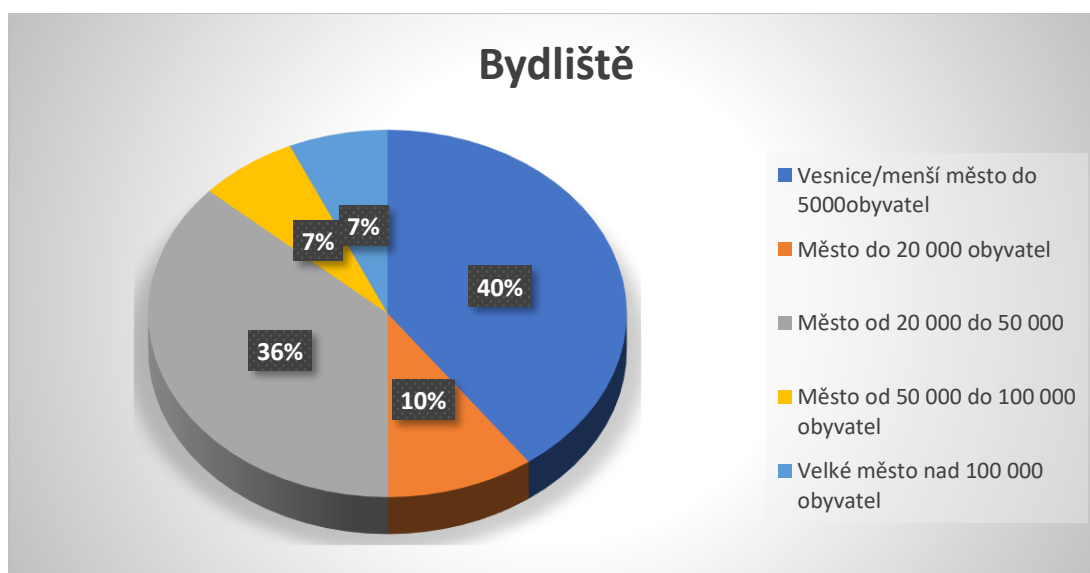
Dotaz na věk respondentů jsem rozdělila do tří skupin. První skupinu jsem ohraničila věkem 15-18 let. Tato skupina je druhou nejpočetnější s 20% procenty respondentů. Druhá skupina, avšak nejméně zastoupená, je ohraničena věkem 19 – 22 let a celkem ji tvoří pouhých 13,3 % respondentů. Třetí a nejvíce zastoupenou skupinou jsou lidé ve věku 23-27 let. V této kategorii odpovídalo 66,7 % dotazovaných.

Graf č.3 Rozdělení respondentů dle vzdělání

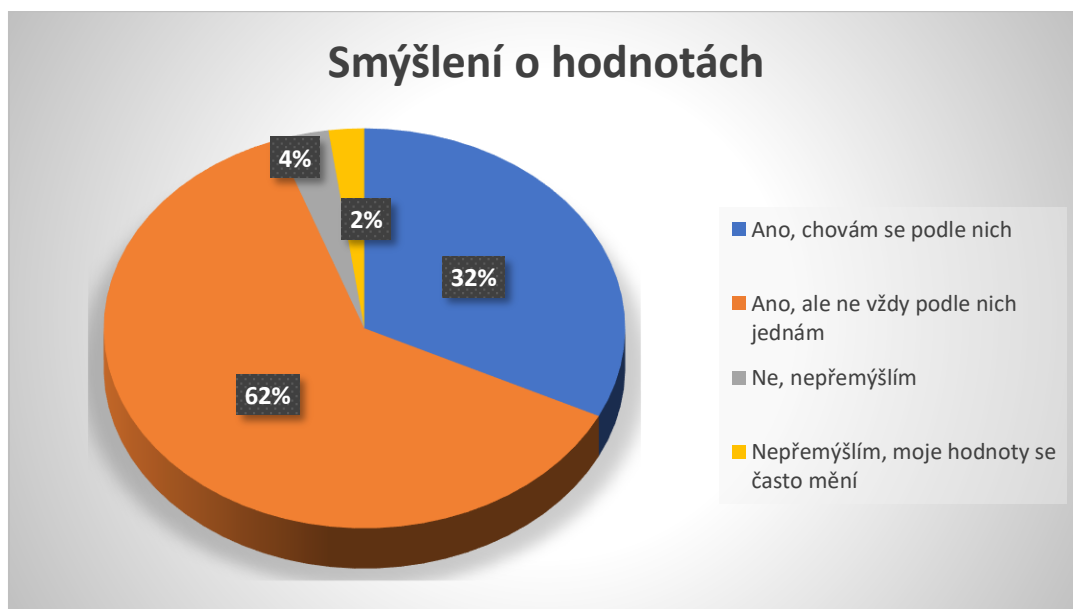
Stupně vzdělání respondentů jsem opět rozřadila do několika skupin. V případě absolventů vysokých škol jsem uznala za vhodné rozdělit je do skupin podle nižšího a vyššího akademického titulu. Nejméně zastoupenou skupinou byli absolventi vyšší odborné školy a to zastoupeni pouze jedním dotazovaným. Druhou nejméně zastoupenou skupinou byli absolventi vysoké školy s vyšším akademickým titulem s 9 absolventy. Absolventů s bakalářským titulem bylo 13. Dotazovaných s ukončeným středním odborným učilištěm bylo 11. Nejvíce zastoupenými skupinami byli lidé s ukončenou základní školní docházkou, kterých bylo 19 a úplně nejvíce respondentů má vystudovanou střední školu s maturitou, jejichž počet byl 37.

Graf č.4 Rozdělení respondentů dle místa bydliště

Jak je z grafu očividné nejvíce dotazovaných bydlí na vesnici či v menším městě, tato skupina tvoří 40% dotazovaných. Další početnou skupinou jsou lidé žijící v městě mezi 20 000 až 50 000 obyvatel a to 36% dotazovaných. 10% dotazovaných žije v městě do 20 000 obyvatel a nejméně zastoupeny jsou obce nad 50 000 obyvatel. Tuto skupinu tvoří 14% respondentů.

Graf č.5 Přemýšlení nad vlastními hodnotami

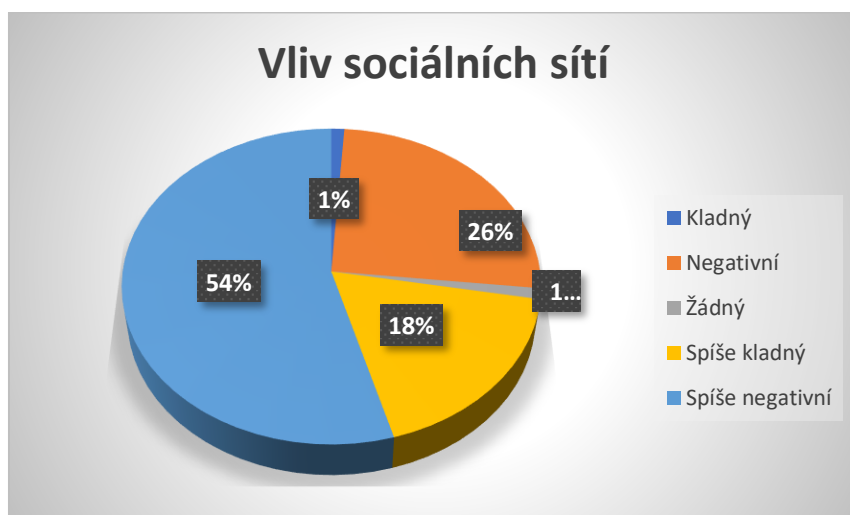
V dotazníku mě zajímalo, zda lidé obecně přemýšlí a chovají se dle svých hodnot. Největší zastoupení bylo očekáváno u odpovědi „Ano, ale ne vždy podle nich jednám“ což se také potvrdilo. Celých 62% dotazovaných má tento názor. 32% dotazovaných přemýšlí nad svými hodnotami a také se podle nich chová. 2% dotazovaných odpověděla, že nad svými hodnotami nepřemýšlí a 4% odpověděla, že nad svými hodnotami nepřemýšlí, neboť se jejich hodnoty často mění.

Graf č.6 Dostávání svých hodnot

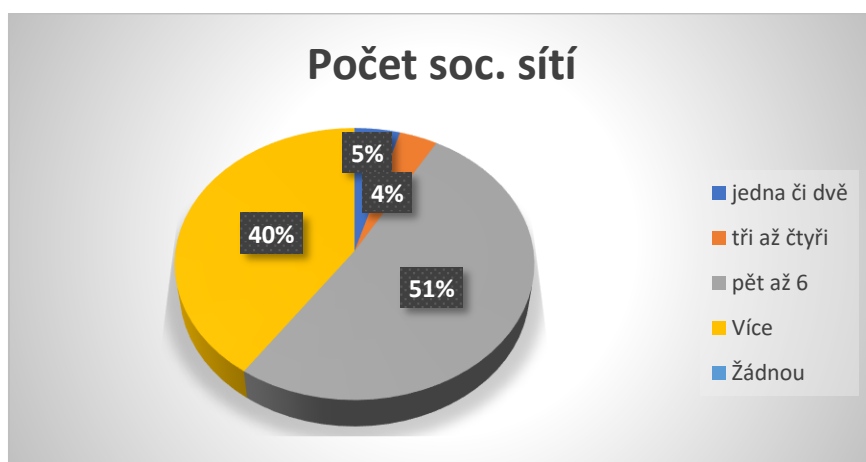
Další z otázek byl dotaz, jaký je názor dotazovaných na dostávání hodnot u lidí. Přes polovinu dotazovaných (51%) sdílí názor, že lidé dnes svých hodnot spíše nedostávají. 20% má názor, že lidé svých hodnot většinou dostávají. 8% má názor, že lidé hodnot nedostávají vůbec a 20% respondentů neví. Velmi zářející výsledek je u odpovědi ano, kdy si pouze jeden člověk z 90 myslí, že lidé se chovají podle svých hodnot.

Graf č.7 Rozdělení vlivu sociálních sítí

U této otázky lidé byli spíše pesimističtí. Přes polovinu dotazovaných – tj. 54% vybralo možnost spíše negativního vlivu sociálních sítí. Čtvrtina respondentů vybrala možnost negativního ovlivnění sociálními sítěmi. Pouze 18% dotazovaných má názor, že sociální sítě ovlivňují uživatele spíše kladně. Jeden člověk má názor, že sociální sítě neovlivňují vůbec a zbylý jeden dotazovaný vybral odpověď kladného ovlivnění sociálními sítěmi.

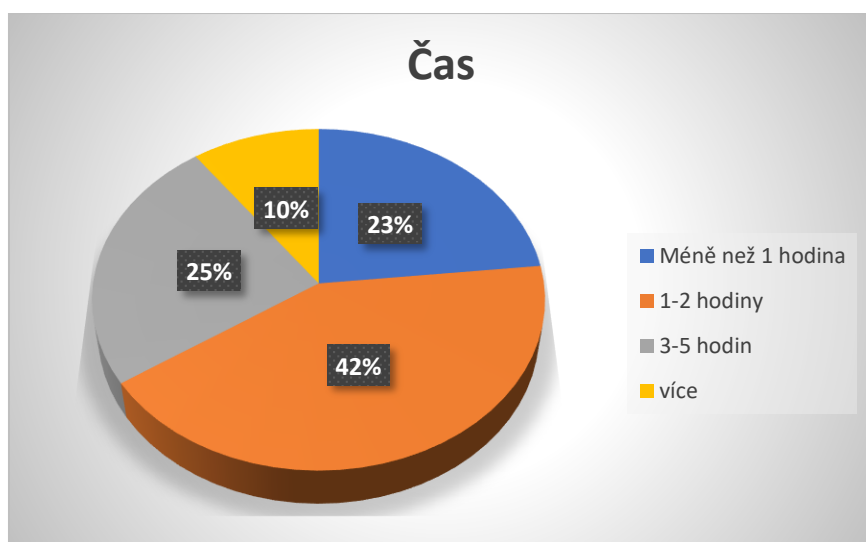
Graf č. 8 Počet používaných sociálních sítí

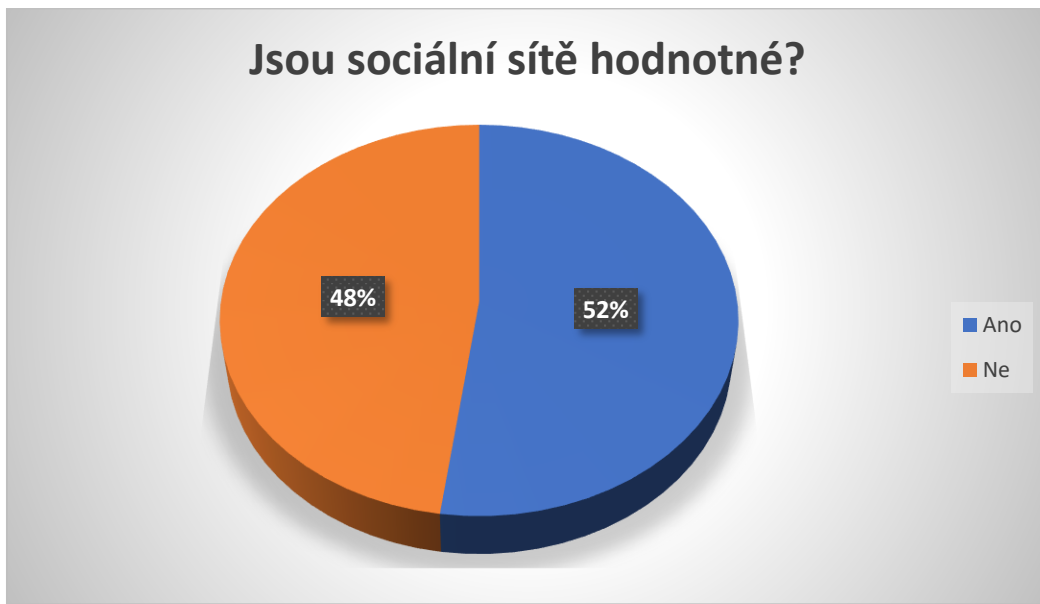
Při otázce kolik sociálních sítí dotazovaný používá či na kolika je registrovaný ani jeden respondent neoznačil možnost „žádnou“. Z toho vyplývá že každý z 90 dotazovaných používá nejméně jednu sociální síť. Polovina dotazovaných je registrována a používá 5-6 sociálních sítí a 40% dotazovaných dokonce více než 6 sociálních sítí. 4% dotazovaných používají 3 až 4 sociální sítě a 5% dotazovaných je registrováno na jedné či dvou ze sociálních sítí.

Další dotaz byl na to, kolik času denně dotazovaní stráví celkem na sociálních sítích. Opět byly nabídnuty možnosti a respondenti mohli vybrat jednu odpověď, která jim nejvíce vyhovuje. 10% respondentů tráví na sociálních sítích více než 5 hodin denně, 23% respondentů stráví denně na sítích méně než jednu hodinu. Mezi 1 až 2 hodinami denně stráví na sociálních sítích největší počet dotazovaných a to 42%. Čtvrtina dotazovaných používá sítě 3-5 hodin denně. Na dotaz, zda jsou pro uživatele sociální sítě hodnotné 52% respondentů odpovědělo, že ano.

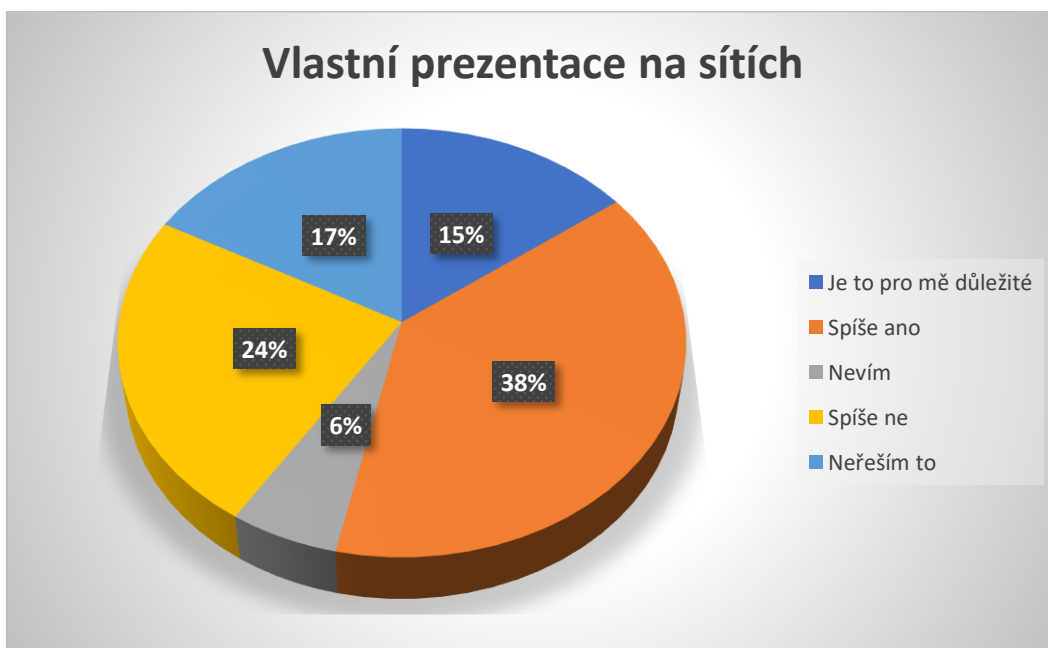
Graf č. 9 Čas strávený na sociálních sítích denně

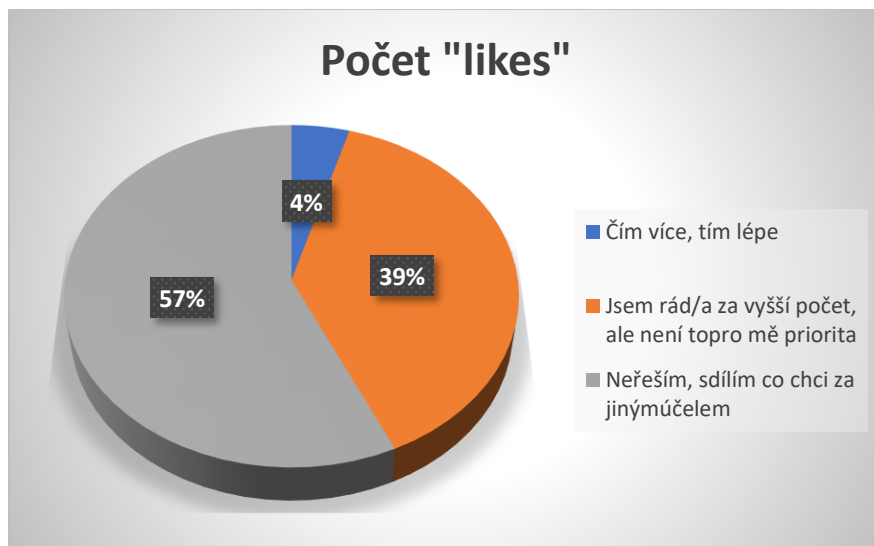
Graf č.10 Hodnota sociálních sítí

Graf č.11 Důležitost prezentace sebe sama na sociálních sítích

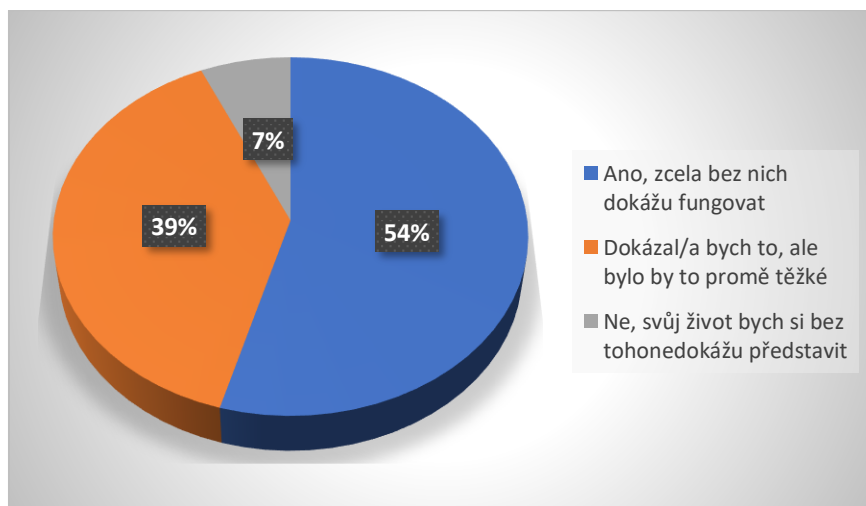

Graf č. 12 Důležitost „palců“ (ohodnocení příspěvku „to se mi líbí“, „like“)

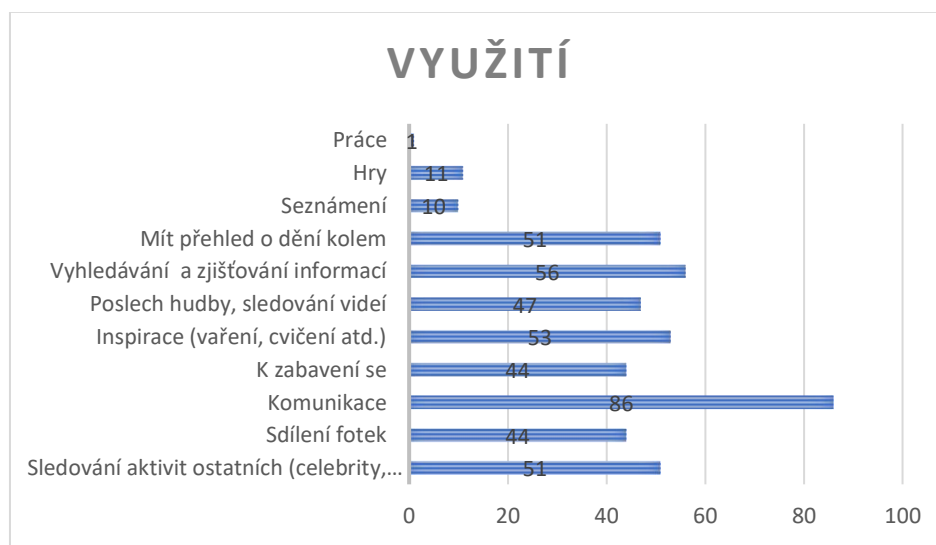
Pro více než polovinu respondentů je důležité to, jaká je prezentace jejich osoby na sociálních sítích. Pro necelou čtvrtinu dotazovaných to příliš důležité není a 17% dotazovaných je jedno jak je okolí vnímá. Dále se v dotazníku hodnotila důležitost ohodnocení příspěvků dotazovaných pomocí tzv. palců či „lajků“, které slouží na sociálních sítích jako takové ohodnocení příspěvků. Pro nadpoloviční většinu není důležité, kolik „lajků“ za své příspěvky dostane. 39% dotazovaných osob to potěší, nicméně mají jiné priority spojené se sdílením příspěvků a pouhá 4% opravdu lpí na počtu těchto „palců“.

Graf č. 13 Představa života bez sociálních sítí

Nadpoloviční většina - tj. 54% respondentů by zcela dokázala fungovat bez sociálních sítí. Pro 39% respondentů by to bylo těžké, přesto by však bylo možné sociální sítě nepoužívat. Pouze 7% dotazovaných si svůj běžný život nedokáže bez sociálních sítí představit.

Graf č.14 Cíle využití sociálních sítí (není uvedeno v %, ale dle počtu respondentů)

U otázky k čemu dotazovaní používají sociální sítě, bylo možné vybrat více odpovědí. Dotazovaní nejvíce používají sociální sítě ke komunikaci s ostatními, a také k tomu, aby měli přehled o dění kolem sebe či k vyhledávání informací. Mnoho dotazovaných se inspiruje pomocí videí k různým aktivitám, tato videa jsou nejčastěji k vidění na sítích jako Instagram či YouTube. Nejočekávanějšími odpověďmi bylo také využívání sítí ke sdílení fotek, kvůli zábavě či sledování aktivit ostatních uživatelů. Byla zde nabídnuta i odpověď „jiné“, tuto nabídku využil pouze jeden dotazovaný, který odpověděl, že sítě používá k práci.

Na dotaz jak sociální sítě mohou ovlivnit vztahy lidí se většina respondentů shodla na tom, že především negativně. Otázka byla otevřená, každý mohl volně vyjádřit svůj názor. Mnoho osob se shodlo, že využívání sociálních sítí může zapříčinit nevěru, závist, více hádek a problémy s osobní komunikací tváří v tvář. Užívání sociálních sítí dle dotazovaných může zvýšit i riziko kyberšikany (šikanování přes internet) či může docházet i ke stalkingu (nebezpečné pronásledování osob). Několik dotazovaných naopak uvedlo, že dochází ke snazší komunikaci např. během seznamování či domlouvání důležitých věcí.

Zde jsem vybrala část odpovědí, žádná nebyla upravena, jsou v původním znění od autorů.

- *např. nevěra*
- *Neumí si povídat v reálném životě*
- *Mohou zničit např. Partnerské vztahy*

- *Věci se lepe pisou nez rikaji osobne*
- *Stalking*
- *Absence osobního kontaktu, může dojít k nepochopení/nedorozumění v rámci komunikace.*
- *Přidáním nějakého příspěvku může být vztah ovlivněn*
- *méně vědomého kontaktu se skutečnými lidmi, pozornost zaměřená jinam, než na člověka, který sedí přede mnou*
- *Šikana*
- *snížují potřebu se s člověkem vidět na živo*
- *Lidé se prezentují odlišně než jací jsou ve skutečnosti nebo jaký je jejich život. Kvůli metakomunikaci snáze dochází k nedorozumění nebo zkreslenému pochopení obsahu.*
- *Pomocí níž dokáže partner sledovat toho druhého co dělá, kde je, s kým je.*
- *pozitivně - seznámení s novými lidmi kdekoliv na světě; negativně - většina lidí sdílí jen "perfektní" momenty ze svého života, vytváří tlak na ostatní, ale i na sebe dostát té vytvořené dokonalosti*
- *Lidé mohou poukazovat na to kdo co sdílel na sociálních sítích. Popřípadě přeposílat si zprávy jiným lidem*
- *Žárlivost na partnerovo aktivity na soc. síti.*
- *obcas partner muze chtít neco co vidí u jineho paru... napriklad draha dovolena, traveni vice casu...*
- *Obírají komunikaci mezi lidmi o slušnost. Na fb každý hrdina, ale v realitě by to tak v 90% případu nebylo*
- *Nevěra, napadání pokud má někdo jiný názor*
- *Lidé už se nevidí v realitě. Nepotkají se. Síť jim na komunikaci stačí. Dneska už neexistuje to jdu ke kamarádce na kafe. Protože to kafe pije každá u sebe doma a píšou si o tom.*
- *Kladně i záporně, často ulehčují komunikaci, ale často člověk zanedbává realitu (mezilidské vztahy) kvůli sociálním sítím*
- *Třeba sdílením nevhodných fotek ostatních..*
- *Možnost udržet kontakty na velkou vzdálenost.*
- *Můžu vzbuzovat žárlivost, odvádí reálnou pozornost od partnera, ale také díky nim se můžou skontaktovat lidi od sebe vzdálený.*
- *Velice , lidí jsou posedlí soc.sitemi a žijou ve směs tím*
- *Rozhadani, zavidění*
- *Špatná komunikace, sledování na fb/instagramu, fotky s ostatními, psaní s ostatními...*
- *Virtuální přátelé*
- *Když člověk více vnímá virtuální svět a nevěnuje se partnerovi*

- *Pokud veřejně známá osobnost sdílí/propaguje/hodnotí (kladně nebo záporně) společnost/člověka, dokáže hodně ovlivnit pohled na ní/něj.*
- *Útěk od reality*
- *Žárlivost, stalking druhého, neschopnost vnímat druhého mimo síť*
- *Lidé si díky sociálním sítím závidí.*
- *Na FB je dost skupin které dokážou vyvolat konflikty mezi ostatními.*
- *pomluvy, rozdělování lidí*
- *NEGATIVNĚ .. rozchod/rozvod, přerušování komunikace nebo POZITIVNĚ .. navázání nových vztahů, "oprášení" starých vztahů...*
- *Žárlivost*
- *Většinou negativně. Soc. sítě zpřístupnily jakýkoliv obsah téměř okamžitě a to není správné*
- *Lidé přestávají mezi sebou osobně komunikovat. Raději sedí velké sebe a každý kouká do svého mobilu.*
- *Ukazuje se mnohdy pouze dokonalý svět a ne realita ...*
- *Sociální sítě zejména zmenšují vzdálenost mezi lidmi, máme neustálý přehled o svých přátelích a tím se mění i charakter vztahů*
- *Zdegenerovat děti už od malá, špatné životní priority a cíle.*

Předposlední otázka byla, zda by lidé něco změnili na sociálních sítích, kdyby měli tu možnost. Na výběr byla samozřejmě odpověď „ANO“ a „NE“. V poslední otázce měli ti, co zodpověděli možnost „ANO“, povinně vyplnit otevřenou otázku, co by tedy konkrétně změnili.

Odpovědi byly následující (pozn. odpovědi jsem nijak neupravovala, zůstaly v původním znění autorů):

- *Vyšší anonymita*
- *Věk pro založení u dětí*
- *Ochrana soukromí*
- *Cenzura "fake-news"*
- *striktní dodržování věkové hranice, reklamy a nežádoucí příspěvky a náhodné ukazování příspěvků.*
- *Více hájit svobodu slova*
- *Massanger zobrazení že si to ten druhý zobrazil.*
- *zrušení tlačítka "like", méně reklam*
- *Zrušit idioty*
- *Lidi*
- *Celý bych to víc zlidověl*

- *Kontrolovat přístupnost mladistvých*
- *Donutit lidi nést zodpovědnost za to, co sdílí nebo jak se projevují*
- *Nesmyslnou cenzuru bradavek a další potlačování "svobod", nemyslím si, že by pro nezletilé bylo škodlivé vidět ženskou či mužskou bradavku.*
- *Udělal bych je bezpečnější.*
- *Zakázala bych psát statusy typu: Co jsem měla k obědu.*
- *Méně reklam, přidala bych možnost nastavení filtru na příspěvky, které se vám zobrazí (mám jen fb, ostatní nemůžu soudit)*
- *Možnost na nich být jen určitý čas za den.*
- *Anonymitu*
- *-*
- *Sledování soukromí a jeho zaznamenávání (Facebook, Google)*
- *Pravidla*
- *Zrušila bych to děla to jen zlo mezi lidmi*
- *Víc se setkávat s živými lidmi*
- *Více soukromí žádné polohy ,adresy bydliště návrhy v okolí apod.*
- *Vše*
- *Dostupnost pro všechny*
- *Neumím stručně popsat problematiku, kterou si představuji*
- *Zveřejňování soukromí bych zakázala.*
- *méně cenzury*
- *Uživatele*
- *Věkovou hranici, větší kontrolu a cenzuru*
- *Zákaz užívání pro malé děti*
- *Omezit vyšší věkovou hranicí.*
- *Uvádět více reality (skutečnosti běžného života).*
- *Je problematické, že podporují zejména bonding a vytváření sociálních bublin. Pro lidi je pak problém pochopit jinou skupinu, která má jiný pohled na věc - on to ostatně byl problém i před sociálními sítěmi, ale ty ho ještě umocnili*
- *Děti do 18let tam nemají co dělat. Pak už je to každého věc. Ale soc. size nejsou to , proč je svět špatně*

Tabulka č. 1

Likertova škála – ohodnocení určitých pojmů na stupnici od 1 do 5
(hodnoty jsou zprůměrovány)

Rozdělení podle vzdělání

	ZŠ	SOU	SŠ	VOŠ	VŠ(Bc.)	VŠ (Mgr., Ing.)
Zdraví	4,4	3,8	4,6	5,0	4,5	3,6
Láska	4,2	4,2	4,2	3,0	4,1	3,8
Přátelství	4,4	4,0	4,1	3,0	4,1	3,7
Rodina	4,5	4,2	4,6	4,0	4,5	3,7
Životní partner	4,0	4,1	4,4	3,0	4,3	3,9
Životní prostředí	3,6	3,4	3,6	3,0	3,6	3,2
Vlastní děti	3,9	3,7	4,0	4,0	3,8	3,2
Rozvoj vlastní osobnosti	3,9	3,5	3,9	3,0	3,9	4,1
Práce	3,6	2,8	3,6	4,0	3,7	3,7
Vzdělání	3,8	2,3	3,6	4,0	3,2	3,9
Plat	3,5	3,7	3,8	5,0	3,1	3,6
Koníčky	3,4	3,1	3,6	3,0	3,4	3,1
Úspěšnost v zaměstnání	3,7	2,9	3,7	3,0	3,4	3,7
Postavení ve společnosti	3,2	3,0	3,4	3,0	2,7	3,3

Kontrolní otázka – označte číslo 4	3,8	3,9	4,1	4,0	4,0	4,0
Majetek	3,2	2,8	3,2	3,0	2,8	3,3
Čest	4,3	3,3	4,1	3,0	4,1	4,1
Peníze	3,3	3,7	3,5	4,0	3	3,3
Jídlo	3,4	3,4	3,8	4,0	3,5	2,9
Vědomosti	3,8	2,8	3,9	4,0	3,5	3,7
Sex	3,1	3,3	3,4	4,0	3,3	3,4
Vlastnictví automobilu	2,8	2,4	3,1	4,0	2,5	2,4
Sport	2,7	2,5	3,1	4,0	3,3	2,9
Mobil	3,1	3,4	3,2	4,0	2,8	3,1
Internet	3,3	3,3	3,2	4,0	3,4	3,6
Sociální síť	2,8	2,6	2,9	4,0	2,5	2,4
Televize	2,5	2,0	2,4	4,0	1,8	2,2
Politika	2,5	2,2	2,7	1,0	2,8	3,8
Věrnost/Důvěra	4,4	4,0	4,5	2,0	4,4	4,0

Vysvětlivky tabulky:

ZŠ – dotazování s ukončenou základní školou

SOU – dotazování s ukončeným středním odborným učilištěm

SŠ – dotazování s ukončenou střední školou s maturitou

VOŠ – dotazovaný s ukončeným vyšším odborným vzděláním

VŠ (Bc.) – dotazovaní s ukončenou vysokou školou s titulem bakalář

VŠ (Mgr., Ing., apod.) – dotazovaní s ukončeným vyšším stupněm vysoké školy

Jak je z tabulky patrné, hodnoty dosahující největších bodových průměrů se u jednotlivých skupin respondentů příliš neliší. Největší bodová ohodnocení mají pojmy jako věrnost a důvěra, rodina, láska, přátelství a zdraví. Obecně nejméně bodů získaly hodnoty jako např. politika, televize, sociální sítě a internet. Součástí této části dotazníku byla i kontrolní otázka, pro kontrolu pozornosti, ta spočívala v zodpovězení jednoho bodu číslem 4. Čistý průměr je u skupin s vyšší odbornou školou a oběma vysokoškolskými stupni vzdělání.

**Tabulka č. 2 Likertova škála – ohodnocení určitých pojmů na stupnici od 1 do 5
(hodnoty jsou zprůměrovány)**

Rozdělení dle věku

	15-18 let	19-22 let	23-27 let
Zdraví	4,3	4,4	4,4
Láska	4,1	4,4	4,1
Přátelství	4,4	4,0	4,0
Rodina	4,5	4,6	4,4
Životní partner	3,9	4,5	4,2
Životní prostředí	3,7	3,3	3,5
Vlastní děti	3,8	3,9	3,9
Rozvoj vlastní osobnosti	3,9	4,3	3,8

Práce	3,6	3,8	3,5
Vzdělání	3,7	3,9	3,3
Plat	3,3	3,8	3,7
Koníčky	3,5	3,2	3,4
Úspěšnost v zaměstnání	3,7	3,7	3,5
Postavení ve společnosti	3,2	3,4	3,2
Kontrolní otázka – označte číslo 4	3,8	4,0	4,0
Majetek	3,0	3,4	3,1
Čest	4,3	4,0	3,9
Peníze	3,3	3,4	3,4
Jídlo	3,5	4,1	3,4
Vědomosti	3,8	4,0	3,6
Sex	3,2	3,3	3,4
Vlastnictví automobilu	2,7	2,9	2,8
Sport	2,9	2,5	3,1
Mobil	3,0	3,1	3,2
Internet	3,3	3,1	3,4
Sociální sítě	3,1	2,5	2,7
Televize	2,4	2,2	2,3
Politika	2,4	2,7	2,8
Věrnost/Důvěra	4,4	4,7	4,3

I u tohoto rozdělení respondentů dle věku, se bodová ohodnocení příliš nelišila a důležitost pojmů pro respondenty je srovnatelná s odpověďmi respondentů rozdělených dle věku. Nejdůležitější je opět věrnost a důvěra, zdraví, láska, rodina a přátelství. Jedinou věkovou kategorií, která u kontrolní otázky neměla průměr 4,0 byla skupina nejmladších respondentů, průměr této skupiny byl 3,8.

Závěr

Tato bakalářská práce byla především zaměřena na porovnávání a zkoumání hodnot moderní mládeže. V teoretické části jsou vysvětleny pojmy jako hodnota, hodnotová orientace či žebříček hodnot. Dalším význačným bodem v práci je popis mládeže, vliv sociálních skupin, internetu a médií. Práce se zčásti zabývá determinanty ve vývoji, neboť i ty mají vliv na pozdější utváření hodnot a postojů v životě jedince.

Praktická část byla vytvořena za pomoci dotazníku tvořeném otázkami otevřenými i uzavřenými. Cílovou skupinou dotazovaných byla mládež a to ve věku od patnácti do sedmadvaceti let. Hlavní složku dotazníku tvořily pojmy hodnota a sociální síť. Jedním z aspektů praktické části mé bakalářské práce bylo zjistit, jaký je postoj mládeže právě k výše zmíněným sociálním sítím a také, jak se liší hodnotový žebříček dle vzdělání a věku respondentů.

Mou hypotézou bylo, že se žebříček hodnot nebude nijak výrazně lišit v porovnání vzdělání a věku dotazovaných. Při zkoumání bodového hodnocení nabídnutých hodnot dle věku a vzdělání jsem skutečně došla k závěru, že nejdůležitější hodnoty byly téměř u všech kategorií stejné. Jediným rozdílem byla průměrná hodnota pojmů, lišící se o desetiny, nicméně pořadí bylo takřka stejné. Fenomény dnešní doby jako např. sociální síť, internet, mobil a televize zůstaly v pozadí za pojmy jako věrnost, rodina, láska, zdraví a přátelství, což svědčí o tom, že i současná mládež si stále cení tradičních hodnot.

Při zpracování otevřených otázek dotazníku mě velice potěšil fakt, že někteří respondenti se skutečně zamysleli nad tématem a velice zajímavě dokázali odpovědět na zadanou otázku.

Seznam literatury

Knižní zdroje

- BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8.
- BEDNÁŘ, Vojtěch. *Internetová publicistika*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3452-1.
- BLINKA, Lukáš. *Online závislosti: jednání jako droga? : online hry, sex a sociální sítě: diagnostika závislosti na internetu*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-210-7975-5.
- CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-195-6.
- DOBROVOLSKÁ, Danuška a Josef DUPLINSKÝ. *Hodnotová orientace vysokoškolačka z hlediska současné koncepce hodnot*. Praha: SPN, 1981.
- DOROTÍKOVÁ, Soňa. *Filosofie hodnot. Problémy lidské existence, poznání a hodnocení*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 1998. ISBN 80-86039-79-X.
- EIBL, Otto. Politická komunikace ve světě nových médií. In: *Efektivní politická komunikace*. Praha: Evropské hodnoty, 2009, s. 13-32. ISBN 978-80-904158-3-6.
- ERIKSON, Erik H. a Joan M. ERIKSON. *Životní cyklus rozšířený a dokončený: doplněné vydání o devátém stupni vývoje od Joan M. Eriksonové*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-291-X.
- GIDDENS, Anthony a Philip W. SUTTON. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0807-1.
- GILES, David. *Psychologie médií*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3921-2.
- GILLERNOVÁ, Ilona. *Slovník základních pojmů z psychologie*. Praha: Fortuna, 2000. ISBN 80-7168-683-2.
- GÖBELOVÁ, Taťána. *Hodnotová výchova v pedagogické praxi*. Vyd. 2. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-542-3.
- HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. Pedagogická praxe. ISBN 978-80-7367-628-5.
- HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-247-4675-3.
- HOSKOVCOVÁ, Simona a Lucie SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ. *Výchova k psychické odolnosti dítěte: silní pro život*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2206-1.
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.

- JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6.
- JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5447-5.
- JEDLIČKA, Richard. *Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada, 2017. ISBN: 978-80-271-0096-5.
- JEŽEK, Vlastimil a Jan JIRÁK. *Média a my*. Praha: Akademie múzických umění, 2014. ISBN 978-80-7331-304-3.
- JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-466-3.
- KLAPAL, Michal. Hodnoty, ideály, cíle u dětí a mladých lidí. In: *Proměny klienta služeb sociální práce*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. ISBN 80-7041-716-1.
- KRAUS, Blahoslav. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-125-1.
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Mít pro co žít*. Brno: Návrat domů, 1994. ISBN 80-85495-33-3.
- KUČEROVÁ, Stanislava. *Člověk - hodnoty - výchova: kapitoly z filosofie výchovy*. Prešov: vl. n., 1996. ISBN 80-85668-34-3.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- MACEK, Petr. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X.
- MUSIL, Josef. *Elektronická média v informační společnosti*. Praha: Votobia, 2003. ISBN 80-722-157-3.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Lexikon psychologie*. Praha: Vodnář, 1995. ISBN: 80-85255-74-X.
- NENADÁL, Jaroslav. *Moderní management jakosti: principy, postupy, metody*. Praha: Management Press, 2008. ISBN 978-80-7261-186-7.
- PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.
- PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Vyd. 5., V nakl. Portál 4. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-263-8.
- POLÁČKOVÁ ŠOLCOVÁ, Iva. *Emoce: regulace a vývoj v průběhu života. Funkce a zákonitosti emocí, sociální a kulturní souvislosti, měření emocí*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-247-5128-3.
- PRUDKÝ, Libor. *Studie o hodnotách*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-266-0.
- PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

- ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem. Vývojová psychologie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7367-124-7.
- ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti. Obor v pohybu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1174-4.
- ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie: příručka pro studenty*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-923-2.
- SAK, Petr a Karolína SAKOVÁ. *Mládež na křižovatce*. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.
- SAK, Petr. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
- SEKERA, Julius. *Hodnotová orientace a mezilidské vztahy v pedagogických sborech*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1994. ISBN 80-7042-072-3.
- SEKOT, Aleš. *Sociologie v kostce*. 3., rozš. vyd. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-126-X.
- SILLAMY, Norbert. *Psychologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0249-1.
- SMĚKAL, Vladimír. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání*. 2., opr. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-65-9.
- SPIPKOVÁ, Vladimíra a Jaroslava VAŠUTOVÁ. *Učitelská profese v měnících se požadavcích na vzdělávání: výzkumný záměr. Úvodní teoreticko-metodologické studie 2008*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2008. ISBN 978-80-7290-384-9.
- SPOUSTA, Vladimír. *Krása, umění a výchova*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1196-3.
- THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.
- VACEK, Pavel. *Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-386-4.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Články v časopisech, studie ve sbornících

- JELÍNEK, Martin et al. *Vrstevnická konformita jako faktor rizikového chování mladistvých: struktura, zdroje, dopady*. *Československá psychologie*, 2006, 50 (5), 393-404. ISSN 0009-062X.
- PELCOVÁ, Naděžda. *Hodnotová výchova a výchova k hodnocení*. *Pedagogika*, 2013, 3, 285-300. ISSN 0031-3815.
- ŠAFAŘOVÁ, Hana a Pavel VACEK. *Role internetu ve světě dospívajících dívek*. In: *Socialia 2010*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, s. 383-390. ISBN 978-80-7435-091-7.

Seznam grafů

Graf č.1	Rozdělení respondentů dle pohlaví
Graf č.2	Rozdělení dle věku dotazovaných
Graf č.3	Rozdělení respondentů dle vzdělání
Graf č.4	Rozdělení respondentů dle místa bydliště
Graf č.5	Smýšlení nad vlastními hodnotami
Graf č.6	Dostávání hodnot
Graf č.7	Rozdělení vlivu sociálních sítí
Graf č.8	Počet používaných sociálních sítí
Graf č.9	Čas strávený na sociálních sítích denně
Graf č.10	Hodnota sociálních sítí
Graf č.11	Důležitost prezentace sebe sama na sociálních sítích
Graf č.12	Důležitost „palců“ (ohodnocení příspěvku „to se mi líbí“, „like“)
Graf č.13	Představa života bez sociálních sítí
Graf č.14	Cíle využití sociálních sítí (není uvedeno v %, ale dle počtu respondentů)

Seznam tabulek

Tabulka č.1	Rozdělení dle vzdělání
Tabulka č.2	Rozdělení dle věku

Přílohy – návrh dotazníku

1. Jaké je vaše pohlaví?
 - a. Žena
 - b. Muž
2. Jaký je Váš věk?
 - a. 15-18
 - b. 19-22
 - c. 23-27
3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
 - a. Základní
 - b. Střední odborné učiliště
 - c. Střední škola s maturitou
 - d. Vyšší odborná škola
 - e. Vysoká škola (Bc.)
 - f. Vysoká škola (Mgr., Ing., apod.)
4. Místo bydliště?
 - a. Vesnice/menší město do 5000 obyvatel
 - b. Město do 20 000 obyvatel
 - c. Město od 20 000 do 50 000 obyvatel
 - d. Město od 50 000 do 100 000 obyvatel
 - e. Velké město nad 100 000 obyvatel
5. Víte, co si představit pod pojmem hodnota?
 - a. Ano
 - b. Ne
 - c. Nepřemýšlel/a jsem o tom
6. Přemýšlíte často o svých hodnotách?
 - a. Ano, chovám se podle nich
 - b. Ano, ale ne vždy podle nich jedním
 - c. Ne, nepřemýšlím
 - d. Nepřemýšlím, moje hodnoty se často mění
 - e. Jiné.....
7. Myslíte, že lidé v dnešní době dostávají svých hodnot?
 - a. Ano
 - b. Většinou ano
 - c. Nevím
 - d. Spíše nedostávají
 - e. Ne
8. Jak důležité jsou pro Vás následující pojmy? Ohodnoťte od 1-5, 1= málo důležité, 5 = velmi důležité

	1	2	3	4	5
Zdraví					
Láska					
Přátelství					
Rodina					

Životní partner					
Životní prostředí					
Vlastní děti					
Rozvoj vlastní osobnosti					
Práce					
Vzdělání					
Plat					
Koníčky					
Úspěšnost v zaměstnání					
Postavení ve společnosti					
Kontrolní otázka – označte číslo 4					
Majetek					
Čest					
Peníze					
Jídlo					
Vědomosti					
Sex					
Vlastnictví automobilu					
Sport					

Mobil					
Internet					
Sociální sítě					
Televize					
Politika					
Věrnost/Důvěra					

9. Jaký mají dle Vašeho názoru sociální sítě vliv na lidi?
 - a. Kladný
 - b. Negativní
 - c. Žádný
 - d. Spíše kladný
 - e. Spíše negativní
10. Kolik sociálních sítí používáte/na kolika jste registrováni?
 - a. 1-2
 - b. 3-4
 - c. 5-6
 - d. Více
 - e. Žádnou
11. Kolik času (přibližně) denně na sociálních sítích?
 - a. Méně než 1 hodinu
 - b. 1-2 hodiny
 - c. 3-5 hodin
 - d. Déle
12. Jsou pro Vás sociální sítě hodnotné?
 - a. Ano
 - b. Ne
13. Je pro Vás důležité, jakým dojmem se na těchto sítích prezentujete?
 - a. Je to pro mě důležité
 - b. Spíše ano
 - c. Nevím
 - d. Spíše ne
 - e. Neřeším to
14. Je pro Vás důležité, kolik „palců“ za své příspěvky získáte?
 - a. Čím více, tím lépe
 - b. Jsem rád/a za vyšší počet, ale není to pro mne prioritou
 - c. Neřeším, sdílím co chci za jiným účelem
15. Jak důležitý je pro Vás počet sledujících či přátel na sociálních sítích?
 - a. Velmi
 - b. Sleduji počty, ale není to prioritou
 - c. Není to pro mě důležité
16. Dokážete si představit svůj život bez sociálních sítí?
 - a. Ano, zcela bez nich dokážu fungovat

- b. Dokázal/a bych to, ale bylo by to pro mě těžké
 - c. Ne, svůj život si bez toho nedokážu představit
17. Máte pocit, že jsou soc. sítě požiračem času?
- a. Ano
 - b. Ne
18. K čemu sociální služby používáte? (možnost vybrat více odpovědí)
- a. Sledování aktivit ostatních (celebrity, přátele..)
 - b. Sdílení fotek
 - c. Komunikace
 - d. K zabavení
 - e. Inspirace (vaření, cvičení, atd.)
 - f. Poslech hudby, sledování videí
 - g. Vyhledávání a zjišťování informací
 - h. Mít přehled o dění kolem
 - i. Seznámení
 - j. Hry
 - k. Jiné.....
19. Ovlivňují podle Vás sociální sítě vztahy mezi lidmi?
- a. Ano
 - b. Spíše ano
 - c. Ne
 - d. Spíše ne
 - e. Lidé si své vztahy ovlivňují sami
20. Jak soc. sítě mohou ovlivnit vztahy? (prosím o stručnou odpověď)
21. Je něco co byste na sociálních sítích změnili?
- a. Ano
 - b. Ne
22. V případě odpovědi „ano“ na předchozí otázku prosím stručně napište co přesně byste změnili.